

## บทที่ 11

# การสุขาภิบาลและโรคสุกร

ผู้เลี้ยงสุกรทุกคนมีความต้องการสุกรที่มีสุขภาพดีและปราศจากโรค การที่สุกรจะมีสุขภาพดีได้นั้นขึ้นอยู่กับ การได้กินอาหารที่มีคุณภาพดี การจัดการที่ดี การสุขาภิบาลที่ถูกต้อง และมีการป้องกันโรคที่ดี เมื่อสุกรมีสุขภาพดีจะทำให้ผู้เลี้ยงสามารถลดต้นทุนค่ายาและค่ารักษาลงได้ ทำให้สุกรสามารถให้ผลผลิตได้เต็มความสามารถ และทำให้ได้ผลตอบแทนสูง แต่จะทำอย่างไรผู้เลี้ยงถึงจะได้สุกรที่มีสุขภาพดี จึงเป็นสิ่งที่สำคัญมากที่ผู้เลี้ยงต้องทำความเข้าใจ และปฏิบัติต่อสุกรอย่างถูกต้องด้วย

### 11.1 ปัจจัยที่มีผลต่อสุขภาพสุกร

การที่สุกรมีสุขภาพขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

- 1. อากาศและการถ่ายเทอากาศ** สุกรชอบอากาศเย็นสบายและมีการถ่ายเทอากาศดี ซึ่งจะทำให้สุกรอยู่อย่างสุขสบายและมีสุขภาพดี
- 2. ความชื้น** ถ้าบริเวณที่มีความชื้นสูงเกินไป มักเป็นแหล่งสะสมเชื้อโรค ซึ่งเป็นอันตรายต่อสุกรและถ้าความชื้นเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอก็จะทำให้สุกรไม่สบาย ดังนั้นปริมาณความชื้นควรที่จะพอเหมาะไม่สูงหรือต่ำจนเกินไป
- 3. อาหาร** อาหารที่ใช้เลี้ยงสุกรควรเป็นอาหารที่มีคุณภาพดี ให้สารอาหารเพียงพอ กับความต้องการของสุกร และสุกรสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ ทำให้สุกรมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง
- 4. คอกและโรงเรือน** คอกและโรงเรือนเป็นสถานที่ที่จำเป็น เพื่อให้สุกรได้พักอาศัยและป้องกันศัตรูที่จะมารบกวน ดังนั้นคอกและโรงเรือนควรที่จะแข็งแรงและสะอาด ไม่เป็นแหล่งสะสมโรค มีการถ่ายเทอากาศดี ทำให้สุกรอยู่อย่างสุขสบายและมีสุขภาพดี

## 11.2 สาเหตุที่เกิดจากเชื้อโรคที่ทำให้สุกรป่วย

สาเหตุของเชื้อโรคที่ทำให้สุกรเป็นโรคนั้นสำคัญมาก เพราะเป็นสาเหตุที่ทำให้สุกรตายได้มากกว่าสาเหตุอื่น ๆ สาเหตุเชื้อโรคที่ทำให้เกิดโรคแก่สุกรได้แก่

1. **เชื้อไวรัส** ส่วนมากไม่มียารักษาและมักเป็นปัญหาของโรคระบาดในสุกร เช่น โรคอหิวาต์สุกร โรคปากและเท้าเปื่อย โรคพิษสุนัขบ้าเทียม โรคพาโวไวรัส โรคทีจีอี โรคฝีดาษ โรคลำไส้อักเสบติดต่อ เป็นต้น

2. **เชื้อแบคทีเรีย** ส่วนมากใช้ยารักษาได้และมักพบเป็นปัญหาในการเลี้ยงสุกร เช่น โรคข้อบวมในลูกสุกร โรคมดลูกอักเสบ โรคเต้านมอักเสบ โรคน้ำตาขุ่น โรคติดเชื้อทางระบบหายใจ โรคท้องเสีย เป็นต้น ส่วนโรคที่เป็นปัญหาของโรคระบาดในสุกร เช่น โรคแท้งติดต่อ โรคโพรงจมูกอักเสบติดต่อ โรคไฟลามทุ่ง โรคซัลโมเนลโลซิส เป็นต้น

3. **เชื้อมาycoplasma** ยาสสามารถรักษาได้และมักพบเป็นปัญหาของโรคทางระบบหายใจ เช่น โรคปอดบวม โรคเอนซุติกนิวมเนีย เป็นต้น

4. **เชื้อโปรโตซัว** ยาสสามารถรักษาได้และมักพบเป็นปัญหาของโรคทางเดินอาหาร (ท้องเสีย) เช่น โรคท็อกโซพลาสโมซิส เป็นต้น

5. **เชื้อสไปโรชีส** ยาสสามารถรักษาได้และมักพบเป็นปัญหากับระบบสืบพันธุ์และทางเดินอาหาร เช่น โรคเล็บโตสไปโรชีส เป็นต้น

6. **เชื้อรา** สร้างสารพิษที่เป็นอันตรายต่อสุกร ซึ่งสารพิษนี้ไม่มียาทำลายได้ เช่น เชื้อราชนิดแอสเปอจิลลัสเฟลวัสสร้างสารพิษอะฟลาท็อกซิน ทำให้เกิดโรคแอสเปอจิลโลซิส เป็นต้น

7. **พยาธิภายในและภายนอก** ยาสสามารถรักษาได้ เช่น พยาธิตัวกลม พยาธิตัวแบน พยาธิตัวตืด เหา ไร เป็นต้น

เมื่อเชื้อโรคทั้ง 7 กลุ่มนี้ผ่านเข้าสู่ร่างกายสุกร ซึ่งอาจโดยทางบาดแผลที่ผิวหนังหรือทางเดินหายใจ หรือผนังทางเดินอาหาร หรือรูเปิดธรรมชาติของร่างกาย เช่น เยื่อหู ตา หู จมูก และปาก เป็นต้น ร่างกายสุกรพยายามฆ่าหรือทำลายเชื้อโรคเหล่านี้โดยอาศัยระบบต่อต้านของร่างกาย และถ้าเชื้อโรคสามารถหนีพ้นระบบต่อต้านและกำจัดเชื้อโรคของร่างกายสุกรได้ เชื้อโรคก็จะเคลื่อนเข้าสู่กระแสเลือด ซึ่งเรียกสภาวะนี้ว่า “โลหิตเป็นพิษ” อาการที่พบได้จากสุกรป่วย คือ ไข้สูง เจ็บปวด ไม่กินอาหาร และอ่อนแอ เป็นต้น

### 11.3 การตรวจสุขภาพสุกร

การตรวจสุขภาพสุกร เป็นหน้าที่ประจำวันของผู้เลี้ยงที่จะต้องหมั่นสังเกตหรือดูแลอาการผิดปกติต่าง ๆ ของสุกรอย่างน้อยวันละ 2 ครั้ง ในตอนเช้าและเย็น โดยการดูด้วยตาเปล่าหรือโดยการสัมผัสสลับคลำและเคาะฟังเสียงจากส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เพื่อประกอบการวินิจฉัยว่าสุกรนั้นป่วยหรือไม่ ถ้าไม่ป่วยก็จะได้ประหยัดค่ายาการรักษา และลดปัญหาการติดยาของเชื้อโรคที่จะเกิดขึ้นในภายหลัง ซึ่งจะช่วยลดต้นทุนได้อีกด้วย

การตรวจสุขภาพสุกรเพื่อประกอบการวินิจฉัยโรคเบื้องต้นนั้นเป็นสิ่งไม่ยาก ผู้เลี้ยงควรให้ความสนใจ ศึกษาหาความรู้ และประสบการณ์ รวมทั้งต้องเป็นคนช่างสังเกต เพื่อหาสิ่งผิดปกติมาประกอบกัน โดยการวินิจฉัยโรคว่าสุกรป่วยด้วยโรคทางระบบใดของร่างกาย เช่น โรคทางระบบหายใจ ระบบสืบพันธุ์ ระบบทางเดินอาหาร เป็นต้น ซึ่งจะช่วยให้สามารถเลือกยารักษาโรคได้ถูกต้อง

การตรวจสุขภาพของสุกร โดยเริ่มต้นการสังเกตจากอาการของสุกรที่ผิดปกติไปจากธรรมดา เช่น ทำทางกรดยีน เดิน นอน อารมณ์ที่ดูร้าย หรือตื่นเต้นตกใจ อาการน้ำลายไหลฟูมปาก กัดขากรรไกรแน่น หรืออาการทางประสาท เช่น กล้ามเนื้อเกร็งแข็งหรือชักกระตุก ตลอดจนการกระสับกระส่ายอยู่ไม่เป็นสุขและเดินหมุนเวียนไปข้างใดข้างหนึ่ง

#### สุขภาพของสุกรปกติ

สุกรที่มีสุขภาพปกติจะมีอาการดังนี้

**1. การหายใจ** สังเกตได้จากการเคลื่อนที่ขึ้นลงของทรวงอกอย่างสม่ำเสมอ (การเคลื่อนที่ขึ้นและลงของทรวงอกนับเป็น 1 ครั้ง) และอัตราการหายใจปกติของสุกรคือ 8-13 ครั้งต่อนาที อัตราการหายใจอาจเพิ่มขึ้นกว่าปกติเล็กน้อย ถ้าสภาพอากาศร้อนหรือสภาพโรงเรือนอับชื้น สาเหตุเนื่องจากสุกรต้องการการระบายความร้อนออกจากร่างกายทางลมหายใจให้มากขึ้นหรือสุกรต้องการอากาศหายใจมากขึ้น เนื่องจากสภาพแวดล้อมมีการถ่ายเทอากาศได้น้อย

**2. การเต้นของหัวใจ** โดยการจับชีพจรที่เส้นเลือดแดงบริเวณใต้ขากรรไกรล่าง ซึ่งอัตราการเต้นของหัวใจหรือชีพจรปกติของสุกรคือ 60-80 ครั้งต่อนาที

**3. อุณหภูมิของร่างกายสุกร** โดยใช้ปรอทวัดไข้สอดเข้าที่รูทวารหนัก (ก่อนสอดปรอทวัดไข้เข้ารูทวารหนักจะต้องสะอาดให้ปรอทไหลลงไปในส่วนกะเปาะก่อน) โดยสอดปรอทวัดไข้เข้าให้ลึก 1½-2 นิ้ว ให้ปลายของปรอทวัดไข้แตะกับผนังของลำไส้ใหญ่นานประมาณ 1 นาทีแล้วดึงออกมาอ่านค่า ซึ่งอุณหภูมิของร่างกายสุกรปกติคือ 102-103 องศาฟาเรนไฮต์

ถ้าสภาพอากาศแวดล้อมร้อน อาจมีผลต่ออุณหภูมิของร่างกายสุกรปกติ คือสามารถทำให้อุณหภูมิของร่างกายสุกรสูงขึ้นกว่าปกติ นอกจากนี้ยังมีผลทำให้อัตราการหายใจเพิ่มมากขึ้นกว่าปกติ ซึ่งอาจเป็นสาเหตุทำให้สุกรเจ็บป่วยได้ง่ายขึ้นหรือช็อคตายในกรณีที่ระบบการควบคุมอุณหภูมิของร่างกายสุกรเสียไป มักพบเสมอในสุกรที่โตเร็วหรือตะโพกใหญ่

**4. การสืบพันธุ์** ระบบสืบพันธุ์เป็นระบบที่สำคัญและมีผลต่อต้นทุนการเลี้ยงสุกร ระบบสืบพันธุ์ของสุกรเพศเมียเริ่มสมบูรณ์พันธุ์เมื่ออายุ 4-9 เดือน ช่วงระยะเวลาการแสดงอาการเป็นสัด 2-3 วัน ไข้ในรังไข่สุกและตกไข่ภายหลังจากเริ่มแสดงอาการเป็นสัดแล้วนาน 24-36 ชั่วโมง วงรอบของการเป็นสัดเฉลี่ย 21 วัน (14-26 วัน) ระยะเวลาเป็นสัดหลังคลอด 7-15 วัน ภายหลังจากหย่านม ระยะเวลาการอุ้มท้องประมาณ 114 วัน (110-116 วัน)

**5. เยื่อตาและเหงือก** สุกรมีสุขภาพดีเมื่อเปิดดูที่เยื่อตาและเหงือกมีสีชมพูอ่อน

**6. ลูกตา** ปกติลูกตาจะใสวาวสนใจและตื่นตัวกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง

**7. จมูก** สุกรที่มีสุขภาพดี บริเวณปลายจมูกจะชื้นอยู่ตลอดเวลา

**8. ผิวหนังและขน** จะดูเรียบเป็นเงามัน

**9. การขับถ่ายอุจจาระ** อุจจาระมีลักษณะไม่แข็งเป็นก้อนหรือเป็นเม็ดหรือเป็นน้ำเหลว และสีของอุจจาระมีสีเขียวแก่หรือสีดำ ชื่นอยู่กับอาหารที่สุกรกินเข้าไป

**10. การขับถ่ายปัสสาวะ** ปัสสาวะมีสีเหลืองอ่อนหรือไม่มีสีและใส

**11. การกินอาหาร** สุกรแสดงอาการกระวนกระวายที่จะได้กินอาหาร

**12. การกินน้ำ** สุกรกินน้ำตลอดเวลา โดยเฉพาะสุกรที่เลี้ยงลูกหรืออยู่ในระยะให้นมต้องการน้ำมากขึ้นกว่าปกติ

**13. ความสนใจกับสภาพแวดล้อม** สุกรที่มีสุขภาพดีจะสนใจหรือตกใจง่ายหรือตื่นตัวกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

## สุขภาพของสุกรป่วย

สุกรป่วยหรือสุกรสุขภาพไม่สมบูรณ์ จะแสดงอาการดังนี้

1. **การกินอาหาร** สุกรป่วยจะกินอาหารน้อยลงหรือไม่สนใจที่จะกินอาหาร
2. **อุณหภูมิของร่างกาย** สุกรป่วยอุณหภูมิของร่างกายจะสูงกว่า 103 องศาฟาเรนไฮต์ เรียกว่า มีไข้ สาเหตุเนื่องจาก เชื้อโรคไปรบกวนการควบคุมอุณหภูมิของร่างกาย
3. **ความสนใจกับสภาพแวดล้อม** สุกรป่วยแสดงอาการซึม ไม่สนใจต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงหรือเสียงเคาะเรียก
4. **จมูก** บริเวณปลายจมูกของสุกรป่วยจะแห้ง อาจพบน้ำมูกใสหรือขุ่นเขียวแล้วแต่ชนิดของเชื้อโรค
5. **ไอหรือจาม** สุกรป่วยด้วยโรคติดเชื้อทางระบบหายใจ มีอาการไอหรือจาม
6. **ผิวหนังและขน** สุกรป่วยมีผิวหนังซีดขาวและขนหยาบยาวไม่เป็นมัน หรือเป็นแผลหรือมีฝีหรือตุ่มแดงที่ผิวหนัง
7. **เยื่อตาและเหงือก** มีสีชมพูเข้มหรือแดงเมื่อสัตว์ป่วยมีไข้ หรือมีสีขาวซีดเมื่อสุกรป่วยเป็นโรคโลหิตจาง หรือโรคพยาธิภายใน หรือมีเลือดตกภายในช่องท้องหรือช่องอก หรือมีพาราไซต์ในเลือด เป็นต้น
8. **การกินน้ำ** สุกรป่วยกินน้ำน้อยลงและถ้าสุกรไม่สนใจที่จะกินน้ำเลย แสดงว่าสุกรป่วยหนักหรือใกล้ตาย
9. **การหายใจ** อัตราการหายใจของสุกรป่วยอาจเพิ่มมากขึ้นหรือน้อยลงกว่าปกติ และการหายใจขึ้นลงของทรวงอกจะไม่สม่ำเสมอ สาเหตุส่วนมากเนื่องมาจากการติดเชื้อโรคทางระบบหายใจหรือโรคหัวใจ
10. **การเต้นของหัวใจ** อัตราการเต้นของหัวใจของสุกรป่วยอาจเร็วหรือช้ากว่าปกติ สาเหตุอาจเนื่องมาจากโรคโลหิตเป็นพิษ โรคติดเชื้อทางระบบหายใจ โรคหัวใจ หรือมีเลือดตกในช่องท้องหรือช่องอกก็ได้
11. **การขับถ่ายอุจจาระ** อุจจาระของสุกรป่วยมักมีลักษณะแข็งเป็นเม็ด หรือเหลวเป็นน้ำ หรือมีเลือดหรือมูกเลือดปนออกมา

**12. การขับถ่ายปัสสาวะ** ปัสสาวะของสุกรป่วยมักมีลักษณะขุ่นหรือมีเลือดปน หรือมีสีเหลืองเข้มขึ้น

**13. การเจริญเติบโต** สุกรป่วยจะโตช้า ผอม ซึ่งสาเหตุที่พบเป็นปัญหามากคือ โรคพยาธิภายในและภายนอก หรือโรคลำไส้อักเสบเรื้อรัง หรือโรคปอดเรื้อรัง

**14. การสืบพันธุ์** สุกรเพศเมียและเพศผู้เมื่อมีอายุอยู่ในช่วงสมบรูณ์พันธุ์ แต่ไม่แสดงอาการหรือลักษณะของเพศ หรือความต้องการทางเพศออกมาให้เห็น

**15. การคลอดลูก** สุกรตั้งท้องและถึงกำหนดคลอด แต่ไม่มีการคลอดเกิดขึ้น (ท้องเทียม) หรือระยะเวลาการคลอดนานกว่าปกติ หรือการคลอดที่ผิดปกติ เนื่องจากเชิงกรานแคบ หรือลูกตัวโตเกินไป หรือช่องคลอดไม่เปิด หรือมดลูกไม่มีแรงบีบตัว

**16. เต้านม** สุกรป่วยด้วยโรคเต้านมอักเสบ พบเต้านมบวมแดงร้อนและแข็ง (ไม่นุ่ม)

**17. ช่องคลอด** ภายหลังจากผสมพันธุ์หรือคลอดลูกที่มีการจัดการไม่สะอาด จะพบหนองสีครีมหรือเขียวไหลออกมาจากช่องคลอด

**18. การเดินและท่าเดิน** ผิดปกติ เมื่อสุกรป่วยด้วยโรคทางระบบประสาท เช่น เดินเป็นวงกลมหรือเดินแข็งเกร็ง เพราะเป็นโรคบาดทะยัก เป็นต้น

#### 11.4 อาการป่วยของสุกรที่ตรวจพบได้จากการติดเชื้อโรคของระบบต่าง ๆ

อาการป่วยของสุกรที่ตรวจพบได้จากการติดเชื้อโรคของระบบต่าง ๆ ดังนี้

##### 1. โรคติดเชื้อทางระบบหายใจ

อาการที่ตรวจพบได้คือ สุกรมีไข้สูง เยื่อตาแดง ชิม เบื่ออาหารหรือไม่กินอาหาร ไอ จาม หายใจลำบากหรือหายใจแรงหรือหอบ น้ำมูกไหลและมีขี้ตา

สำหรับยาที่ให้ผลต่อโรคติดเชื้อระบบหายใจที่เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย ได้แก่ ยาปฏิชีวนะ ตัวอย่างเช่น ยาเพนนิซิลิน ยาอีริโทรมัยซิน ยาไทโลซิน และยากุ่มเตตราไซคลิน เป็นต้น และยากุ่มซัลฟา และถ้ามีไข้สูงก็ควรให้ยาลดไข้ร่วมด้วย ตัวอย่างเช่น ยาพาราเซทามอล ยาโนวาอิน เป็นต้น

##### 2. โรคติดเชื้อทางระบบทางเดินอาหาร

อาการที่สามารถตรวจพบได้คือ มีไข้สูง อุจจาระเหลวเป็นน้ำ มีสีเหลืองหรือแดงหรือน้ำตาลหรือมีมูกเลือดปนออกมาด้วย ถ้าไม่รีบทำการรักษาสุกรป่วยจะมีอาการผิวนิ่งแห้ง ขนหยาบไม่เป็นมัน ซึม และเบื่ออาหาร

สำหรับยาที่ให้ผลต่อโรคติดเชื้อทางระบบทางเดินอาหารที่เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย ได้แก่ ยาปฏิชีวนะ ตัวอย่างเช่น ยาสเตร็ปโตมัยซิน ยาคลอแรมเฟนิคอน และยานีโอไมซิน เป็นต้น ยากลุ่มซัลฟาและยาสังเคราะห์ในกลุ่มไนโตรฟูราโซน และถ้าสุกรสูญเสียน้ำหนักก็ควรให้น้ำเกลือโดยการฉีดเข้าเส้นเลือด

### 3. โรคติดเชื้อทางระบบสืบพันธุ์

อาการที่ตรวจพบได้คือ มีไข้ ซึม เบื่ออาหาร หนองไหลจากช่องคลอด เต้านมบวมแดงร้อนและแข็ง ในกรณีสุกรท้องพบว่าจะทำให้แท้งลูก

สำหรับยาที่ให้ผลต่อโรคติดเชื้อทางระบบสืบพันธุ์ที่เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย ได้แก่ ยาปฏิชีวนะ ตัวอย่างเช่น ยาเพนิซิลลิน ยาลิโวซิวลิน ยาคลอแรมเฟนิคอลล และยากลุ่มเตตราไซคลิน เป็นต้น และยากลุ่มซัลฟา

### 4. โรคติดเชื้อทางระบบประสาท

อาการที่สามารถตรวจพบได้คือ ไข้สูง ทำเดินแข็งผิดปกติ ตัวสั่นจนกินอาหารไม่ได้ เดินไม่สัมพันธ์กัน ขาเกร็ง และชัก

สำหรับยาที่ให้ผลต่อโรคติดเชื้อทางระบบประสาทที่เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย เช่น โรคบาดทะยัก ยาปฏิชีวนะที่ใช้รักษาคือ ยาเพนิซิลลิน และยาแอนตี้ท็อกซิน

### 5. โรคติดเชื้อทางระบบขับถ่ายปัสสาวะ

อาการที่ตรวจพบได้คือ มีไข้ ปัสสาวะขุ่นขาวหรือมีสีแดงหรือน้ำตาลแดง อาจพบอาการซึมและเบื่ออาหารด้วย

สำหรับยาที่ให้ผลต่อโรคติดเชื้อทางระบบขับถ่ายปัสสาวะที่เกิดจากเชื้อแบคทีเรียนั้น ส่วนมากนิยมใช้ยากลุ่มซัลฟา

สำหรับอาการที่กล่าวมาทั้ง 5 ระบบ เป็นเพียงอาการของโรค ซึ่งอาจพบเพียงอาการใดอาการหนึ่งเท่านั้นไม่จำเป็นต้องพบทั้งหมด ดังนั้นถ้าสุกรแสดงอาการป่วยดังที่

## 11.5 การดูแลรักษาและการช่วยสุกรป่วย

ผู้เลี้ยงสุกรสามารถจะช่วยให้สุกรป่วยคืนจากโรคได้โดย

1. ให้สุกรป่วยอยู่ในคอกที่สะอาด อบอุ่น และแห้ง
2. ให้อาหารที่มีคุณค่าของโปรตีนสูง ถ้าสุกรไม่กินอาหาร ควรให้ยากระตุ้นการกินอาหาร เช่น วิตามินบี12 เป็นต้น และถ้าร่างกายสูญเสียน้ำมาก เนื่องจากซีโหลหรืออาเจียน ควรให้น้ำเกลือแก่สุกรป่วย
3. ใช้ยารักษาให้ตรงกับโรคและปริมาณถูกต้องตามที่แนะนำ
4. สุกรที่ป่วยเนื่องจากได้รับเชื้อโรคไวรัส ส่วนใหญ่ไม่มียาฆ่าเชื้อ เพราะเชื้อมีขนาดเล็กและอาศัยอยู่ในเซลล์ของร่างกายสัตว์ ดังนั้นสัตว์ป่วยด้วยเชื้อไวรัสจะฟื้นจากโรคได้ก็โดยอาศัยระบบต่อต้านของร่างกาย และควรให้ยาปฏิชีวนะหรือยาซัลโฟนาไมด์ หรือยาสังเคราะห์ เพื่อป้องกันโรคแทรกซ้อน

## 11.6 โรคที่มักเกิดกับสุกร

โรค คือ สภาวะของร่างกายที่ไม่ทำหน้าที่ ถ้าส่วนของร่างกายที่ไม่สำคัญไม่ทำงาน สัตว์จะไม่ตาย เช่น โรคเบาหวาน เนื่องจากสัตว์ไม่สร้างอินซูลิน มาควบคุมระดับน้ำตาลในเลือด แต่แก้ไขได้โดยให้ฮอร์โมนอินซูลินชดเชยได้ แต่ถ้าส่วนของร่างกายที่สำคัญไม่ทำงาน จะมีผลทำให้สัตว์ตาย เช่น โรคตับล้มเหลว โรคหัวใจล้มเหลว เป็นต้น

โรคที่เกิดขึ้นกับสุกรในฟาร์มนั้นมีทั้งโรคระบาด (คือ โรคที่สามารถแพร่จากสุกรป่วยตัวหนึ่งไปยังสุกรตัวอื่นได้อย่างรวดเร็ว) และโรคไม่ระบาด (คือ โรคที่ไม่สามารถแพร่จากสุกรป่วยตัวหนึ่งไปยังสุกรตัวอื่น ๆ หรือเป็นโรคเฉพาะตัว) โรคที่มักเกิดขึ้นกับสุกรในฟาร์ม ได้แก่

### โรคปากและเท้าเปื่อย (Foot and Mouth Disease; FMD)

โรคปากและเท้าเปื่อยตามภาษาพื้นบ้านเรียก โรคไขกีบหรือโรคไขวันข้อ เป็น



สาเหตุ เกิดจากเชื้อไวรัส ชื่อ *Hostis pecoris* มีหลายชนิดคือ ไทป์ (Type) A O และ Asia 1 (ไทป์ไอรอนแรงที่สุด)

ระยะฟักตัว ประมาณ 3-6 วัน

อาการ เริ่มแรกสุกรมีตุ่มน้ำใสขึ้นบริเวณเยื่อชุ่มตามช่องปาก ริมฝีปาก เหงือก บนลิ้น และเพดานปาก บางทีอาจพบที่หัวนมและเต้านม ต่อมาตุ่มนี้จะแตกออกเป็นแผล น้ำใส ในตุ่มนี้มีเชื้อไวรัสอยู่เป็นจำนวนมาก ทำให้โรคแพร่กระจายออกไปอย่างรวดเร็ว อาจมีอาการแทรกซ้อนของปอดบวมและอาการของโลหิตเป็นพิษ เบื่ออาหาร มีไข้สูง หงอย ซึม มีน้ำลายฟูมปาก ภายใน 2-3 วันต่อมา เท้าจะบวม มีน้ำเหลือง เป็นแผล มีอาการเจ็บเท้า บางรายก็บหลุด สุกรท้องจะแท้ง ถ้าเป็นสุกรใหญ่จะมีอัตราการตายต่ำ แต่สำหรับสุกรเล็กและแม่สุกร ในลูกสุกรหรือสุกรเล็กจะมีอัตราการตายสูงถึง 50 เปอร์เซ็นต์ สุกรป่วยที่ฟื้นจากโรคนี้พบว่า มีภูมิคุ้มกันโรคเฉพาะกลุ่มไวรัสที่ทำให้เกิดการป่วยเท่านั้น สามารถป้องกันโรคได้นาน 90-180 วัน และแม่สุกรสามารถถ่ายทอดภูมิคุ้มโรคให้ลูกสุกร ได้ทางนม น้ำเหลือง ซึ่งคุ้มโรคได้นานหลายสัปดาห์



ภาพที่ 11.1 โรคปากและเท้าเปื่อย มีตุ่มน้ำใสบริเวณช่องปากและแผลที่เท้า

- การติดต่อ
1. โดยการสัมผัสกับสัตว์ที่เป็นโรค
  2. กินอาหาร หญ้า และน้ำที่มีเชื้อโรคปะปนอยู่
  3. การหายใจเอาเชื้อโรคเข้าไป

4. ติดมากับพาหะต่าง ๆ เช่น คน นก หนู และสัตว์อื่น ๆ ที่เข้า  
ออกในฟาร์ม

**การป้องกัน** 1. ฉีดวัคซีนป้องกันโรค ในลูกสุกรเมื่ออายุ 7 สัปดาห์และทำซ้ำ  
อีก 2 สัปดาห์ต่อมา ส่วนพ่อและแม่สุกรพันธุ์ควรทำซ้ำทุก ๆ 4-5 เดือน วัคซีนแต่ละชนิด  
จะป้องกันโรคเฉพาะชนิดนั้น

2. จัดการด้านสุขาภิบาลให้ดี

**การรักษา** ไม่มียารักษาโดยเฉพาะ แต่โรคนี้ไม่ทำให้สุกรป่วยตาย การรักษาจึง  
ทำได้เพียงรักษาตามอาการโดย

1. ให้อาหารเจือจาง 5-10 เปอร์เซ็นต์ หรือยาเย็นเช่นไวโอลิต  
ทาแผลที่เกิดจากตุ่มน้ำใส

2. ให้อาหารที่สะอาดและเหมาะสมในอาหาร เพื่อป้องกันโรคแทรกแก่สุกรที่ยัง  
ไม่แสดงอาการ และให้อาหารโดยการฉีดแก่สุกรที่แสดงอาการแล้ว

3. พ่นน้ำยาจุนสีที่ความเข้มข้น 5 เปอร์เซ็นต์ ที่ก๊ีบ

หมายเหตุ สุกรที่ไม่แสดงอาการของโรคให้ทำวัคซีนซ้ำ 2 ครั้ง ช่วงห่างกัน 1 สัปดาห์

### **โรคคหิวาต์สุกร (Swine fever หรือ Hog cholera; SF)**

เป็นโรคระบาดที่ร้ายแรงของสุกร พบได้ในสุกรทุกอายุ ทำให้ผู้เลี้ยงต้องสูญเสีย  
สุกรปีละมาก ๆ เพราะโรคนี้สามารถแพร่กระจายไปได้อย่างรวดเร็วและรุนแรง ในท้องที่  
หรือฟาร์มที่ไม่ได้ฉีดวัคซีนป้องกันโรคอย่างสม่ำเสมอ สุกรอาจตายได้ถึง 100 เปอร์เซ็นต์  
โรคนี้ทำความเสียหายแก่เศรษฐกิจของประเทศอย่างมาก เนื่องจากเป็นอุปสรรคต่อการ  
ส่งสุกรออกจำหน่ายไปต่างประเทศ

**สาเหตุ** เกิดจากเชื้อไวรัส ชื่อ *Tortor suis*

**ระยะฟักตัว** 3 วัน- 3 สัปดาห์ แต่โดยทั่วไป 1 สัปดาห์

**อาการ** ชนิดเฉียบพลันคือ สุกรจะตายโดยไม่ทราบสาเหตุ

ชนิดธรรมดา คือ สุกรจะซึม ไม่กินอาหาร หางตก หลังโก่ง หนาวสั่น  
ชอบนอนสมทบกัน มีไข้สูง 105-107 องศาฟาเรนไฮต์หรือ 40.5-42 องศาเซลเซียส  
ส่วนมากจะท้องผูก แต่บางตัวอาจมีท้องร่วงสลับท้องผูก อุจจาระเป็นน้ำสีเหลืองเทา อาจ  
พบอาการอาเจียนร่วมด้วย เยื่อบุลูกตาอักเสบแดง น้ำตาไหล ถ้าเป็นมากหนังตาทั้ง 2 จะ



ภาพที่ 11.2 โรคมะเร็งเม็ดเลือดขาว มีจุดเลือดออกเล็ก ๆ  
สีแดงบนผิวหนัง

**การติดต่อ**

1. โดยตรงจากการสัมผัสกับสารคัดหลั่ง
2. กินอาหารและน้ำที่มีเชื้อโรค
3. การหายใจเอาเชื้อที่อยู่ในอากาศเข้าไป
4. เชื้อโรคเข้าทางผิวหนัง หรือทางเยื่อตา
5. เชื้อโรคที่ติดไปกับพาหะที่เข้าออกในฟาร์ม เช่น ติดไปกับเสื้อผ้า รองเท้าของคนเลี้ยง หรือมีแมลงวันและนกเป็นพาหะของโรค

**การป้องกัน**

1. ฉีดวัคซีนป้องกันโรคอย่างสม่ำเสมอ สุกอร์พอพันท์ทำทุก 6 เดือน

สุกรแม่พันธุ์ทำทุกครั้งที่หย่านม สุกรขุนและลูกสุกรควรทำการถ่ายพยาธิก่อนทำวัคซีน และทำวัคซีนครั้งแรกเมื่ออายุประมาณ 6 สัปดาห์ และทำซ้ำอีกครั้งในอีก 2 สัปดาห์ต่อมา

## 2. จัดการด้านสุขภาพให้ดี

**หมายเหตุ** วัคซีนอหิวาต์เชื้อเป็นห้ามทำกับสุกรที่อ่อนแอหรือกำลังป่วย

**การรักษา** ไม่มียารักษาโดยตรง การให้ยาปฏิชีวนะช่วยได้เพียงป้องกันอาการแทรกซ้อนที่อาจตามมาภายหลัง จึงควรทำลายโดยการเผาหรือฝัง สุกรป่วยด้วยโรคอย่างเรื้อรัง อาจตายได้เอง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสุกรแต่ละตัวว่าจะทนทานต่อเชื้อนี้ได้มากน้อยเพียงใด อย่างไรก็ตามถึงแม้จะหายป่วยได้เอง แต่สุขภาพก็จะเสื่อมโทรมมาก เพราะอวัยวะต่าง ๆ เช่น หัวใจ ปอด ตับ ลำไส้ เป็นต้น เกิดการอักเสบ ผลที่ตามมาคือ สุกรแคระแกรน อัตราการเจริญเติบโตต่ำ

## โรคพีอาร์อาร์เอส (Porcine Reproductive and Respiratory

### Syndrome; PRRS)

เป็นโรคหรือกลุ่มอาการทางระบบสืบพันธุ์และทางเดินหายใจในสุกร ปรากฏอยู่ในพื้นที่ที่มีการเลี้ยงสุกรหนาแน่นทั้งในยุโรปและอเมริกา ปัจจุบันระบาดไปทั่วโลก กลุ่มอาการดังกล่าวจึงมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน

**สาเหตุ** เกิดจากเชื้อไวรัสพีอาร์อาร์เอส (PRRS) ในกลุ่ม Arteriviridae ซึ่งเป็น RNA ไวรัสชนิดสายเดี่ยว ขนาดเล็ก (45-65 nm) มีเปลือกหุ้ม เชื้อถูกทำลายได้ง่ายในสภาพอากาศร้อน (37 องศาเซลเซียส ภายใน 48 ชั่วโมง) และมีความคงทนต่ำในสภาพกรด-ด่าง (คงทนที่ pH 5.5-6.5) มีเซลล์เพียงไม่กี่ชนิดที่สามารถใช้เพาะเลี้ยงเชื้อไวรัสนี้ได้ เซลล์ที่ใช้ได้ดีที่สุดคือเซลล์แม็คโครฟาจที่เตรียมจากปอดลูกสุกรอายุ 4-8 สัปดาห์ เชื้อไวรัสนี้สามารถคงอยู่ในกระแสเลือดได้เป็นเวลานาน แม้ในระยะที่ตรวจพบแอนติบอดีก็ยังสามารถตรวจพบเชื้อได้ นอกจากนี้เชื้อไวรัสพีอาร์อาร์เอสยังมีความหลากหลายทางด้านแอนติเจน เชื้อที่แยกได้จากอเมริกาเป็นคนละชนิดกับทางยุโรป โดยมีคุณสมบัติของแอนติเจนบางส่วนร่วมกันบ้างแต่ไม่เหมือนกันทั้งหมด เชื้อที่แยกได้จากทางอเมริกาเองมีความหลากหลายมากกว่าเชื้อที่แยกได้จากทางยุโรป เชื้อไวรัสจะถูกขับออกมาจากร่างกายของสุกรป่วยทางอุจจาระ ปัสสาวะ ลมหายใจ และน้ำเชื้อ

**การติดต่อ** 1. สัมผัสกับสุกรตัวที่เป็นพาหะของโรคโดยตรง เช่น การดม

การเลีย หรือการผสมพันธุ์

2. กินอาหารหรือน้ำที่มีเชื้อโรค
3. การหายใจเอาเชื้อโรคที่อยู่ในอากาศเข้าไป เชื้อโรคสามารถแพร่กระจายในอากาศได้ไกลในรัศมี 3 กิโลเมตร
4. สัมผัสวัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ ภายในฟาร์มที่ปนเปื้อนเชื้อไวรัส หรือการเคลื่อนย้ายสุกรป่วยหรือสุกรพาหะของโรคเข้ามารวมฝูง
5. เชื้อโรคสามารถถูกขับผ่านรกในขณะที่มีการตั้งท้อง

**อาการ** เชื้อไวรัสพีอาร์อาร์เอสเพียงอย่างเดียวไม่ทำให้สุกรแสดงอาการอย่างเด่นชัด อาการและความรุนแรงของโรคขึ้นอยู่กับชนิดของเชื้อ การจัดการฟาร์ม การสุขาภิบาล ระบบการหมุนเวียนอากาศ และสถานภาพสุขภาพของสุกรในฝูง เป็นต้น เมื่อมีการติดเชื้อไวรัสพีอาร์อาร์เอสครั้งแรกในฟาร์ม เชื้อจะแพร่ระบาดไปอย่างรวดเร็วในสุกรพันธุ์

สุกรแม่พันธุ์ ทำให้เกิดความล้มเหลวทางระบบสืบพันธุ์ เช่น การแท้ง ในระยะท้ายของการอุ้มท้อง (107-112 วัน) อัตราการเกิดมัมมี่และการตายแรกคลอดสูง ซึ่งลักษณะดังกล่าวเด่นชัดมากในฝูงที่ไม่เคยได้รับเชื้อไวรัสมาก่อน แม่สุกรแสดงอาการป่วย มีไข้ เบื่ออาหาร หายใจลำบาก การติดเชื้อมักมีสาเหตุจากการนำสุกรเข้ามาทดแทน ซึ่งมีการติดเชื้อมาก่อนเข้ามาในฝูงโดยไม่ได้ผ่านการตรวจก่อน

ลูกสุกรระยะดูดนมอาจได้รับเชื้อไวรัสพีอาร์อาร์เอสผ่านทางรกของแม่สุกร ขณะอุ้มท้องหรือได้รับเชื้อหลังคลอด แสดงอาการป่วย มีไข้ เบื่ออาหาร หายใจลำบาก อาจแสดงอาการหายใจด้วยท้องเนื่องจากสภาวะปอดอักเสบชนิด *interstitiel pneumonia* ขนหยอง หยาบ และโตช้า นอกจากนี้อาจติดเชื้อแทรกซ้อน เช่น *Streptococcus suis*, *Enzootic Pneumonia*, *Haemophilus parasuis* เป็นต้น ในฝูงสุกรที่เคยได้รับเชื้อนี้มาก่อน และผ่านพ้นระยะเสียหายมากแล้วระยะหนึ่ง พบว่าลูกสุกรได้รับภูมิคุ้มกันโรคผ่านแม่สุกร ซึ่งมีภูมิคุ้มกันโรค แต่ลูกสุกรอาจแสดงอาการทางระบบทางเดินหายใจในช่วงหลังหย่านม หรือช่วงอนุบาล ผลมาจากการลดลงของภูมิคุ้มกันโรคเฉพาะต่อเชื้อไวรัสพีอาร์อาร์เอส การเพิ่มจำนวนของไวรัสในลูกสุกรและการโน้มนำของเชื้อไวรัส

พีอาร์อาร์เอสที่ทำให้เกิดกลไกการป้องกันตัวเองภายในระบบทางเดินหายใจของลูกสุกร เสียไป เปิดโอกาสให้ลักษณะของการติดเชื้อแทรกซ้อนจากแบคทีเรียหรือไวรัสของโรค ระบบทางเดินหายใจและอื่น ๆ ร่วมด้วย

สุกรขุนอาจแสดงอาการเบื่ออาหาร อาการของระบบทางเดินหายใจแบบอ่อน ๆ อาจพบอาการไอบุเป็นสีม่วง เนื่องจากภาวะการขาดออกซิเจน ทำให้สุกร แคระแกรน โตช้าหรือตายในที่สุด

**การวินิจฉัยโรค** การตรวจหาภูมิคุ้มกันโรคต่อเชื้อไวรัสพีอาร์อาร์เอสโดยใช้ชุดตรวจสำเร็จรูป (ELISA test kit) และการตรวจแยกพิสูจน์เชื้อ โดยการเก็บตัวอย่างซีรัมจากแม่สุกรที่แท้งลูก สุกรที่แท้งหรือตายแรกคลอด ซีรัมของลูกสุกรป่วยหรืออวัยวะ เช่น ต่อม้ำเหลือง ทอนซิล ม้าม ปอด หรือส่งทั้งตัว โดยแช่เย็นในกระติกน้ำแข็ง และนำส่งทันที ถ้าไม่สามารถส่งตรวจได้ในวันนั้น ให้เก็บแช่ช่องแข็งและควรส่งตรวจภายใน 3 วัน โดยส่งตรวจได้ที่สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ กรมปศุสัตว์



ไอบุเป็นสีม่วง



แท้งหรือตายแรกคลอดหรือมัมมี



โรคแทรกซ้อนรุนแรง



หายใจลำบาก หน้าตาบวม จาม ไข้  
แคระแกรน โตช้า อัตราการเปลี่ยนอาหารเลว

ภาพที่ 11.3 โรคพีอาร์อาร์เอส

**การป้องกัน 1.** การสำรวจสถานภาพของโรคในฝูง โดยการสุ่มตัวอย่างสุกรในฟาร์มตรวจหาแอนติบอดีต่อเชื้อไวรัสพาร์อาร์เอส

**2.** ฝูงที่ยังไม่พบการติดเชื้อ (แอนติบอดีเป็นลบ) มีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อสูง หากมีการนำเชื้อไวรัสเข้ามาในฝูงทำให้มีการระบาดเกิดขึ้นรวดเร็ว รุนแรง และอัตราการสูญเสียสูง การควบคุมโรคต้องเพิ่มมาตรการนำสุกรทดแทนเข้ามาในฟาร์มมีการตรวจสอบอย่างเคร่งครัด ควรมาจากแหล่งที่ปลอดเชื้อไวรัสพาร์อาร์เอส ก่อนนำสุกรใหม่เข้ามารวมฝูง ควรทำการกักกันอย่างน้อย 2 ขั้นตอนคือ กักที่ต้นทางก่อนการเคลื่อนย้ายและกักที่ปลายทางก่อนนำเข้ารวมฝูง ระหว่างที่กักควรสุ่มตรวจหาโรคโดยวิธีทางซีรั่มวิทยาด้วย และควบคุมการเข้าออกฟาร์มโดยอาจให้มีการเปลี่ยนเสื้อผ้าหรือพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อก่อนเข้าฟาร์ม

**3.** ฝูงที่มีการสัมผัสโรคมาแล้ว (แอนติบอดีเป็นบวก) ความเสี่ยงต่อความเสียหาย ขึ้นกับอัตราการสัมผัสโรคของสุกร หรืออัตราส่วนของสุกรที่มีภูมิคุ้มกันโรคในฝูง และระยะเวลานับแต่การติดเชื้อครั้งแรกในฝูง หากสุกรส่วนใหญ่เคยสัมผัสเชื้อมานานแล้วและให้ผลบวกต่อแอนติบอดีเป็นเปอร์เซ็นต์สูง จะมีความเสี่ยงต่อการสูญเสียอย่างรุนแรงลดลง แต่อาจพบปัญหาการสูญเสียอย่างแอบแฝงบ้าง โดยเฉพาะในลูกสุกรอนุบาลและสุกรขุน มักพบปัญหาระบบทางเดินหายใจจากเชื้อพาร์อาร์เอสร่วมกับไวรัสหรือแบคทีเรียอื่น ๆ จึงควรมีการจัดการที่ดีเพื่อไม่ทำให้เกิดอาการที่รุนแรง การให้ยาปฏิชีวนะเพื่อควบคุมโรคแบคทีเรียแทรกซ้อน และการใช้วัคซีนเพื่อควบคุมโรคไวรัสระบบทางเดินหายใจ ในลูกสุกรที่มีการติดเชื้อแรกคลอดให้ลดภาวะที่ก่อให้เกิดความเครียด เช่น เลื่อนการตัดหางและการฉีดธาตุเหล็กออกไปประมาณ 3 วันหลังคลอด ในลูกสุกรที่อ่อนแออาจงดหรือเลื่อนการตัดเขี้ยวออกไป แต่การผูกสายสะดือทำได้ในวันแรกคลอด และให้วิตามินกลูโคส และอิเล็กโทรไลต์แก่ลูกสุกรที่อ่อนแอ ในแม่สุกรควรเปลี่ยนสูตรอาหารเป็นชนิดที่ให้พลังงานสูง อย่างรีบผสมพันธุ์แม่สุกรที่เพิ่งแท้งลูก ควรรออย่างน้อย 21 วัน การผสมครั้งแรกหลังจากมีการระบาดของโรค ควรใช้การผสมเทียมก่อนเพื่อหลีกเลี่ยงความไม่สมบูรณ์พันธุ์ในสุกรตัวผู้ ในกรณีที่มีการนำสุกรสาวทดแทนหรือสุกรพ่อพันธุ์ที่ปลอดจากโรคพาร์อาร์เอสเข้าสู่ฟาร์ม ควรนำสุกรดังกล่าวไปอยู่ร่วมกับสุกรเดิมที่มีการติดเชื้อเพื่อให้สุกรใหม่ได้รับเชื้อและสร้างภูมิคุ้มกันขึ้นก่อนที่จะนำไปใช้งาน อย่างน้อย 1 เดือน

เพื่อป้องกันปัญหาระหว่างอุ้มท้อง วิธีที่ดีที่สุดคือ การนำสุกรสาวไปขังไว้ใกล้กับลูกสุกร

อายุ 6-10 สัปดาห์ เป็นเวลานาน 3 สัปดาห์เพื่อให้แน่ใจว่ามีการติดเชื้อ หลังจากนั้นรออีก 3-4 สัปดาห์เพื่อให้มีการสร้างแอนติบอดีขึ้น จึงนำไปใช้ผสมพันธุ์ได้

4. ทำวัคซีนป้องกันโรคพื่ออาร์อาร์เอสชนิดเชื้อตายให้แก่สุกรสาว และสุกรแม่พันธุ์ และวัคซีนชนิดเชื้อเป็นให้แก่ลูกสุกรและสุกรขุน แต่วัคซีนป้องกันโรคพื่ออาร์อาร์เอสที่มีอยู่ยังมีข้อจำกัดในการใช้ จึงควรคำนึงดังนี้

4.1 ราคาแพง จึงควรคำนึงถึงความคุ้มทุน โดยเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายในการทำวัคซีน และความสูญเสียที่จะเกิดขึ้นกรณีที่ไม่ใช้วัคซีน เพราะโรคนี้ หากมีการจัดการที่ดี จะไม่ทำให้เกิดอาการที่รุนแรง

4.2 ชนิดของเชื้อที่นำมาทำวัคซีน หากไม่ใช่เชื้อชนิดเดียวกัน หรือใกล้เคียงกับชนิดที่ทำให้เกิดโรคในฟาร์มจะให้ภูมิคุ้มกันโรคที่ไม่ดี

4.3 ภูมิคุ้มกันที่เกิดขึ้นและตรวจพบจากซีรัมไม่สามารถแยกได้ว่าเกิดจากวัคซีนหรือการติดเชื้อ

4.4 วัคซีนที่ผลิตจากเนื้อเยื่อที่ไม่บริสุทธิ์ อาจนำโรคอื่น ๆ ติดมาถึงสุกรได้

4.5 การใช้วัคซีนเชื้อเป็นเชื้อไวรัสสามารถผ่านออกมาทางน้ำเชื้อได้เป็นเวลานาน และอาจมีผลให้ตัวอสุจิมีรูปร่างผิดปกติและเคลื่อนไหวน้อยลง นอกจากนี้ในสุกรอุ้มท้อง อาจผ่านรกไปถึงลูกอ่อน ทำให้เกิดการติดเชื้อในลูกอ่อนได้

**การรักษา** 1. ไม่มียารักษาโดยตรง การรักษาสุกรที่ป่วยจึงเป็นการรักษาตามอาการป่วย และการบำรุงร่างกายสัตว์ป่วย เช่น การให้สารเกลือแร่ วิตามิน การเปลี่ยนสูตรอาหารที่ให้พลังงานสูง และให้ยาปฏิชีวนะเพื่อป้องกันการติดเชื้อแทรกซ้อน ซึ่งอาจให้โดยการฉีด ผสมน้ำ หรือผสมอาหาร

2. การรักษาความสะอาดและฆ่าเชื้อโรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อลดจำนวนเชื้อไวรัสที่หมุนเวียนภายในฝูง

## โรคเอพีพีหรือโรคปอดและเยื่อหุ้มปอดอักเสบ (*Actinobacillus*)



มีชื่อเดิมว่าฮีโมฟิลัส พาราฮีโมลัยติคัส จากการปรับปรุงสายพันธุ์สุกรให้มีสมรรถภาพการเจริญเติบโตสูง คุณภาพซากดี อัตราเปลี่ยนอาหารดี ส่งผลทางลบต่อสุขภาพ ทำให้ความต้านทานโรคต่ำลง โดยเฉพาะโรกระบบทางเดินหายใจ นอกจากนี้ในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำหลังพ.ศ.2540 ได้มีการซื้อขายสุกรเล็กเพื่อเข้าขุน เนื่องจากราคาลูกสุกรต่ำ มีการนำเอาสุกรจากต่างแหล่งมารวมกันเป็นจำนวนมาก มีการเลี้ยงในสภาพแออัด และมีการเคลื่อนย้ายสุกรไกล ๆ ทำให้เกิดการนำโรคเอพีพีมากับตัวสุกรและระบาดอย่างรุนแรง จนไม่สามารถควบคุมรักษาได้ด้วยระบบและวิธีการจัดการสุขภาพแบบเดิม ผู้เลี้ยงจำเป็นต้องเพิ่มปริมาณยาในอาหาร หรือเปลี่ยนกลุ่มยา หรือหาวัดชิ้นชนิดที่ให้ซีโรไทป์ตรงกับชนิดเชื้อย่อยที่เกิดขึ้น แต่ได้ผลเพียงบางส่วนและต้องให้ยาในระดับสูงผสมอาหารเพื่อควบคุมโรคติดต่อกันเป็นเวลานาน

**สาเหตุ** เกิดจากเชื้อ *Actinobacillus pleuropneumoniae*

**อาการ** สุกรจะป่วยเป็นโรคปอด pneumonia หรือ pleuropneumonia ได้ง่าย สุกรป่วยจะไม่กินอาหารที่มียาผสมอยู่หรือกินได้เพียงเล็กน้อย ทำให้ไม่ได้รับยาในการรักษาหรือได้รับในปริมาณเพียงเล็กน้อย ทำให้การรักษาไม่ได้ผล สุกรป่วยหนักขึ้นและตายในวันต่อมา หากมีการให้อาหารแบบถึงอัตรอัตโนมัติยังไม่ทราบว่าสุกรตัวใดไม่กินอาหาร ทำให้สุกรไม่ได้รับการรักษา ดังนั้นหากมีแนวโน้มความรุนแรงมากขึ้นให้รีบรักษา

**การรักษา** การฉีดยาปฏิชีวนะ เช่น เซฟแทกซิม หรือเซฟทริอาโซน หรือเจนตามัยซิน หรือกานามัยซิน หรือเอ็นโรฟล็อกซาซิน ชนิดใดชนิดหนึ่งหรือร่วมกัน ในขนาดรักษาทุกตัวเป็นเวลา 3 วันติดต่อกัน แล้วตามด้วยการให้ยาปฏิชีวนะเซฟาเลกซิน หรือแอมพิซิลลินในอาหารกินติดต่อกันไปอีกประมาณ 2 สัปดาห์หรือจนกว่าโรคสงบ

## **โรคเอนซูติกนิวโมเนีย (Enzootic Pneumonia, EP)**

เชื้อไมโคพลาสมา (Mycoplasma) เป็นจุลชีพกึ่งแบคทีเรียที่ก่อปัญหาอย่างมากในอุตสาหกรรมการเลี้ยงสัตว์ทั่วโลก เชื้อไมโคพลาสมาที่ก่อให้เกิดโรคและเป็นปัญหาสำคัญมากในอุตสาหกรรมการเลี้ยงสุกร มีอยู่ประมาณ 2-3 ชนิด คือ

### **1. ไมโคพลาสมาไฮโอนิวโมนีอี (*Mycoplasma hyopneumoniae*, Mh)**

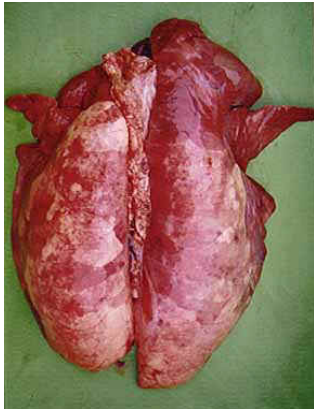
ทำให้เกิดโรคปอดเอนซุติกนิวโมเนียหรือปอดอักเสบจากเชื้อไมโคพลาสมาไฮโอนิวโมนีอี มีผลทำให้สุกรแสดงอาการหอบไอ เนื่องจากโรคนี้มีลักษณะการก่อโรคแบบเรื้อรัง สุกรที่แสดงอาการหอบไอ เป็นช่วงที่เกิดการอักเสบแบบเรื้อรังในส่วนของเนื้อเยื่อปอดรอบหลอดลม ส่วนใหญ่เกิดในช่วงน้ำหนัก 30-50 กิโลกรัม หรืออาจก่อปัญหาไอเรื้อรังในบางฟาร์มตลอดช่วงการขุน

**2. ไมโคพลาสมาไฮโอไรนีส (*Mycoplasma hyorhinis*)** ทำให้เกิดโรคในลูกสุกรอนุบาลช่วงอายุ 3-10 สัปดาห์ โดยทำให้เกิดการอักเสบของเยื่อเสื่อมทั่วร่างกาย (polyserositis) และข้อทั่วไปอักเสบ (polyarthritis) ลูกสุกรแสดงอาการชากะเพลกและหายใจลำบาก เนื่องจากมีการอักเสบแบบนี้มีไฟบรินค่อนข้างรุนแรงภายในช่องอก ทั้งนี้มีลักษณะใกล้เคียงมากกับโรคเกลสเซอร์ (Glaesser's Disease) ที่เกิดจากเชื้อฮีโมฟิลัสพาราซูอิส (*Hemophilus parasuis*) โดยมีข้อแตกต่างที่เด่นชัดตรงที่โรคเกลสเซอร์ ส่วนใหญ่ทำให้สมองอักเสบร่วมด้วย ทำให้สุกรป่วยชั้กตายได้ในช่วงหลังหย่านม

**3. ไมโคพลาสมาไฮโอซินโนวีอี (*Mycoplasma hyosynoviae*)** เป็นเชื้อไมโคพลาสมาที่ก่อให้เกิดข้ออักเสบในสุกรขุนช่วงอายุประมาณ 3 เดือนขึ้นไปถึงช่วงใกล้ขาย ทำให้สุกรขุนแสดงอาการชากะเพลกและเดินขาแข็ง ในลักษณะของการเกิดโรคที่ค่อนข้างเฉียบพลัน

ในบรรดาเชื้อไมโคพลาสมาทั้งสามชนิด **เชื้อไมโคพลาสมาไฮโอนิวโมนีอี เป็นตัวสำคัญที่สุด** เพราะก่อให้เกิดโรคเอนซุติกนิวโมเนีย ซึ่งจัดเป็นโรคติดต่อที่สำคัญที่สุดในระบบทางเดินหายใจของสุกรและมีการระบาดแพร่หลายในฝูงสุกรทั้งในประเทศและต่างประเทศ

**การติดต่อ** ทางการหายใจ โดยแม่สุกรจะเป็นตัวแพร่โรคที่สำคัญ โดยแม่สุกรจะไม่แสดงอาการผิดปกติให้เห็น เนื่องจากมีความต้านทานโรคจากการสัมผัสเชื้อหรือป่วยในช่วงที่เป็นสุกรเล็กหรือสุกรรุ่น ลูกสุกรมีโอกาสติดเชื้อมาตลอดที่อยู่ในช่องคลอดจากแม่สุกรที่แพร่เชื้อออกมาทางลมหายใจ โดยเฉพาะในช่วงหลังคลอดใหม่ ๆ



ภาพที่ 11.4 โรคปอดเอนซุติกนิวโมเนียหรือปอดอักเสบ  
จากเชื้อ *Mycoplasma pneumoniae*

**การป้องกัน** 1. การใช้ยาปฏิชีวนะเพื่อลดการแพร่เชื้อจากแม่สุกรไปยังลูกและลดการแพร่เชื้อของลูกสุกรด้วยกันในเล้าอนุบาล โดยใช้ยาปฏิชีวนะผสมในอาหารแม่สุกรเลี้ยงลูกตั้งแต่ 1 สัปดาห์ก่อนคลอดต่อเนื่องถึงหลังคลอด 1-2 สัปดาห์ รวมเป็น 2-3 สัปดาห์ติดต่อกัน หรืออาจตลอดช่วงการเลี้ยงลูก และผสมในอาหารลูกสุกรให้กินต่อเนื่องจนถึง 2 สัปดาห์หลังหย่านม อายุประมาณ 6 สัปดาห์ ชนิดยาปฏิชีวนะที่ใช้ดังนี้ ไทโลซีน (tylosin) กลุ่มยาเตตราไซคลิน (tetracyclines) ลินโคมัยซิน (lincomycin) สไปรามัยซิน (spiramycin) ไทอะมุลิน (tiamulin) และโจซามัยซิน (josamycin)

2. การให้วัคซีน ฉีดแม่สุกรพันธุ์ก่อนคลอด 2 สัปดาห์ และฉีดให้ลูกสุกร 2 ครั้ง ที่อายุครบ 1 และ 3 สัปดาห์

### **เซอโคไวรัสสุกร (Circovirus infection in Swine; PCV-2)**

โรคนี้อักพบในสุกรอนุบาลมีผลทำให้ลูกสุกรผอมลงอย่างรวดเร็ว ต่อมาน้ำเหลืองทั่วร่างกายบวมโตขึ้นอย่างเห็นได้ชัด หายใจลำบาก ท้องเสียเป็นครั้งคราว ผิวหนังซีด เกิดดีซ่าน จึงเรียกอาการเหล่านี้ว่า กลุ่มอาการ post-weaning multisystemic wasting syndrome (PMWS) นอกจากนี้ยังสามารถทำให้เกิดกลุ่มอาการ porcine dermatitis and nephropathy syndrome (PDNS) และกลุ่มโรคซับซ้อน porcine respiratory disease complex (PRDC) ด้วย

**สาเหตุ** เกิดจากเชื้อไวรัสสายพันธุ์ PCV-2 ซึ่งเป็นเชื้อไวรัสขนาดเล็กที่มี DNA ลักษณะเป็นวงกลม (single stranded circular DNA genome) ไม่มีเปลือกหุ้ม มีความคงทนในสิ่งแวดล้อมไม่เหมาะสมและยากแก่เชื้อโรคหลายชนิด เชื้อไวรัสชนิดนี้มีคุณสมบัติทำลายระบบภูมิคุ้มกันโรค ทำให้เกิดภาวะภูมิคุ้มกันโรคบกพร่อง

### **ระบาดวิทยาของกลุ่มอาการ PMWS**

ตัวที่บ่งบอกถึงการติดเชื้อไวรัส PCV-2 คือ การเกิดกลุ่มอาการ PMWS จากรายงานการเกิดอาการ PMWS เป็นครั้งแรกในค.ศ.1991 ที่ประเทศแคนาดา ปัจจุบันมีการระบาดในหลายประเทศ เช่น ทวีปอเมริกาเหนือและใต้ หลายประเทศทางยุโรปและเอเชียรวมถึงประเทศไทยด้วย กลุ่มอาการนี้เป็นปัญหาอย่างมากในสุกรอนุบาลและสุกรขุน เมื่อเป็นโรคอุบัติใหม่สำหรับฟาร์มที่ไม่เคยติดเชื้อมาก่อนทำให้มีความรุนแรงสูงมากทั้งในสุกรหลังหย่านม สุกรเล็ก สุกรรุ่น และในฝูงแม่พันธุ์ สามารถตรวจพบไวรัสจากซากลูกสุกรที่แท้งหรือแม่ในน้ำเชื้อสุกรพ่อพันธุ์ ส่วนใหญ่พบในสุกรหลังหย่านมจนถึงสุกรรุ่น ช่วงอายุระหว่าง 5-18 สัปดาห์ อาการที่พบคือ ลูกสุกรไม่โตเมื่อเทียบกับลูกสุกรตัวอื่นในชุดเดียวกัน ต่อมาน้ำหนักลดและผอมโทรม บางครั้งอาจแสดงลักษณะของปอดอักเสบร่วมกับอาการท้องเสีย สุกรป่วยไม่ตอบสนองต่อการให้ยาปฏิชีวนะหรือการบำบัดรักษาใดๆ หรือถึงแม้ว่าจะให้การดูแลอย่างใกล้ชิดแต่ลูกสุกรยังคงสูญสายน้ำหนักตัวไปเรื่อย ๆ

### **ระบาดวิทยาของกลุ่มอาการ PDNS**

การเกิดกลุ่มอาการ PDNS พบตั้งแต่ค.ศ.1993 เกี่ยวข้องกับการติดเชื้อไวรัส PCV-2 สุกรอาจไม่แสดงอาการป่วย ไม่มีไข้ แต่พบแผลหลุมในกระเพาะอาหารและรอยโรคที่ผิวหนังในบริเวณส่วป ขาหลังด้านใน ด้านท้ายลำตัว และพื้นที่ท้อง รอยโรคอาจมีตุ่มแดงเป็นปื้นกว้างหรือเป็นดวงโต มีหนองแห้งกรังปกคลุม และมีเศษสะเก็ดสีดำ สุกรที่ป่วยอาจตายหรือบางครั้งหายเองได้แม้ไม่ทำการรักษา เมื่อทำการผ่าซากชันสูตรพบว่าไตบวมสีซีดขยายใหญ่และมีจุดเลือดออกขนาดเล็กที่ผิวไต จากการส่องกล้องจุลทรรศน์พบรอยโรคของการเกิดการแพ้จากการตอบสนองของระบบภูมิคุ้มกันในร่างกาย โดยกลุ่มอาการเหล่านี้เกิดจากเชื้อไวรัส PCV-2 ร่วมกับเชื้อแบคทีเรีย *Pasteurella multocida*

## ระบาดวิทยาของกลุ่มอาการ PRDC

สหรัฐอเมริกาพบกลุ่มอาการ PRDC ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การติดเชื้อ PCV-2 ร่วมกับการติดเชื้อ *Pasteurella multocida*, swine influenza, PRRS virus หรือ *Mycoplasma hyopneumoniae* มีผลทำให้เป็นโรคเรื้อรังและมักเกิดการระบาดของกลุ่มโรคทางเดินหายใจอย่างรุนแรงตามมา เมื่อเกิดการระบาดจะไม่พบการตอบสนองต่อยาปฏิชีวนะ เป็นผลให้สุกรมีการตายมากกว่าปกติสูงขึ้น 2-10 เท่า รอยโรคอื่นที่เกี่ยวข้องกับ PCV-2 อาจเป็นการเสียหายของระบบสืบพันธุ์ในแม่สุกร ลำไส้อักเสบ แสดงอาการโรคทางระบบประสาท จากการชันสูตรซากในลูกสุกรที่ผสมแห่งพบว่ามีหลายตัวที่มีแผลหลุมหรือการอักเสบในกระเพาะอาหาร มีบริเวณเลือดออก ต่อมน้ำเหลืองบวมโตทั่วร่างกาย มีรอยโรคที่บ่งชี้ถึงภาวะการอักเสบอย่างรุนแรงและยังมีการเสื่อมสลายของเซลล์ปอด ตับอ่อน ไต ตับ กล้ามเนื้อหัวใจ และเนื้อเยื่อต่อมน้ำเหลืองทั่วไป

**การป้องกัน** 1. มีการกักกันสุกรใหม่ ก่อนนำเข้าฝูงต้องตรวจเชื้อไวรัส PCV-2 ให้ได้ผลลบ จึงนำเข้าฝูงที่ปลอดโรค

2. ลูกสุกรแรกคลอดต้องให้นมน้ำเหลืองอย่างเพียงพอโดยทันที
3. ลดการฝากเลี้ยงลูกสุกรหรือไม่ควรทำเลยในขณะที่มีการระบาดของโรคอยู่ หรือนำสุกรอ่อนแอมารวมกัน หากเป็นไปได้ควรทำลายเพื่อลดจำนวนเชื้อที่แพร่ระบาดในฝูง
4. ลดขนาดของฝูงสุกร
5. มีระบบการนำสุกรเข้าหมด-ออกหมดในระดับโรงเรือนหรือฟาร์ม
6. ควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีการระบายอากาศดีในทุกโรงเรือน
7. มีการป้องกันการนำเข้าและการแพร่กระจายเชื้อจากผู้เข้าเยี่ยมฟาร์ม หนู แมลง นก สัตว์อื่น ๆ และยานพาหนะที่เข้าออกฟาร์ม โดยต้องมีการอาบน้ำและฆ่าเชื้อโรคก่อนเข้าฟาร์ม มีการทำความสะอาดโรงเรือนและอุปกรณ์อย่างดี ไม่ให้เป็นแหล่งเพาะเชื้อและเพาะพันธุ์สัตว์อื่น ๆ

**การรักษา** 1. ไม่มีการรักษา หากมีการติดเชื้อแบคทีเรียอื่นก่อนมีการติดเชื้อไวรัส PCV-2 อาจใช้ยาปฏิชีวนะช่วยควบคุมโรคได้บ้าง

2. ทำการรักษาโรคแบคทีเรียแทรกซ้อนที่เกิดขึ้น โดยการให้ยา

ปฏิบัติขณะวงกว้างในรูปการกินเพื่อลดความรุนแรงของโรค หรือใช้เคมีบำบัดโดยเฉพาะ ในช่วงเกิดความเครียด เช่น จากการทำวัคซีนต่าง ๆ การขนส่งเคลื่อนย้าย การรวมฝูง และแยกสุกรที่ไม่ตอบสนองต่อการรักษาออกจากฝูง

3. กำจัดหรือลดปัญหาการเกิดโรค PRRS ร่วมด้วย โดยการทำวัคซีน หรือลดการเคลื่อนย้ายสุกร หรืออย่าให้เกิดความเครียดกับสุกร
4. กำจัดหรือลดปัญหาการเกิดการติดเชื้อไวรัสไข้หวัดใหญ่สุกร ร่วมด้วย โดยการทำวัคซีน
5. หากพบว่ามี การติดเชื้อพาร์โวไวรัสในสุกรในระยะเวลาที่เกิดโรคจากเชื้อไวรัส PCV-2 ให้ทำวัคซีนป้องกันโรคพาร์โวไวรัสในสุกรขุนด้วย
6. ลดปัญหาโรคปอดอักเสบที่เกิดจากเชื้อ *Mycoplasma Hyopneumoniae* โดยการทำวัคซีน หรือทำการรักษาทางยา ทั้งยาฉีดและยาผสมอาหาร เช่น ยากลุ่ม macrolides, pleuromutlins
7. หากพบว่าทำการแก้ปัญหาด้วยวิธีต่าง ๆ แล้วไม่ได้ผล ควร เปลี่ยนแหล่งที่มาของพันธุกรรมสุกรในฟาร์ม หรือเปลี่ยนสายพันธุ์ของสุกรเป็นสายพันธุ์อื่นที่มีความต้านทานต่อโรคได้ดีกว่า

### **โรคกระเพาะอาหารและลำไส้อักเสบติดต่อ, โรคที่จีอี (Transmissible Gastro-enteritis; TGE)**

เป็นโรคระบาดของทางเดินอาหารที่เกิดอย่างรุนแรงในลูกสุกร อัตราการเกิดโรค และอัตราการตายสูงถึง 100 เปอร์เซ็นต์

สาเหตุ เกิดจากเชื้อไวรัสสกุล Coronavirus และวงศ์ Coronaviridae

การติดต่อ 1. กินอาหารหรือน้ำที่มีเชื้อโรคปะปนอยู่

2. การหายใจที่เอาเชื้อโรคเข้าไป

ระยะฟักตัว 14 ชั่วโมง- 4 วัน

อาการ อาการของโรคจะรุนแรงในลูกสุกรที่มีอายุต่ำกว่า 3 สัปดาห์ อาการแรก ที่พบคือ อาเจียน (มีตะกอนน้ำนม) และมีอาการท้องเสียตามมา ซึ่งอาการท้องเสียจะพบ

ได้เมื่อลูกสุกรสัมผัสกับเชื้อโรคแล้วนาน 18-30 ชั่วโมง อาการท้องเสียที่พบได้ในวันแรก



ภาพที่ 11.5 โรคที่จีอี ลูกสุกรท้องเสียและสภาพร่างกายสูญเสียน้ำ

- การป้องกัน**
1. ทำวัคซีนป้องกันโรคที่จีอี ตามโปรแกรมที่กำหนดไว้
  2. มีการจัดการควบคุมโรคที่เข้มงวด
  3. มีการสุขาภิบาลที่ดี
  4. มีการเลี้ยงดูและการให้อาหารที่ดี
  5. กำจัดสัตว์ที่สามารถเป็นพาหะของโรค
  6. มีการกักโรคและตรวจโรคสุกรใหม่

**การรักษา** ไม่มียาที่จะใช้รักษาโดยเฉพาะ นอกจากจะรักษาตามอาการโดย

1. ให้น้ำเกลือ เพื่อทดแทนน้ำและอิเล็กโทรไลต์ที่สูญเสียออกมากับ

อุจจาระ

2. ให้ความอบอุ่นอย่างเพียงพอแก่ลูกสุกรป่วย
3. ให้อาบน้ำชิวะละลายน้ำ เพื่อป้องกันโรคแทรกซ้อน

## โรคข้อบวมอักเสบเป็นหนอง (*Suppurative arthritis* หรือ *Purulent arthritis*)

พบได้ในสักรทุกช่วงอายุ แต่พบมากในลูกสูกรที่มีการตัดสายสะดือไม่สะอาด เป็นโรคที่ก่อให้เกิดการสูญเสียทางเศรษฐกิจจากอัตราการเจริญเติบโตที่ลดลง เนื่องจากเป็นโรคแบบเรื้อรัง คุณภาพซากลดลง และตายได้

สาเหตุ เกิดจากเชื้อแบคทีเรียหลายชนิดคือ *Streptococcus* spp., *Staphylococcus* spp. และ *Corynebacterium pyogenes* ทั้งนี้พบว่า *Streptococcus* spp. และ *Staphylococcus* spp. เป็นสาเหตุส่วนใหญ่ในลูกสูกรก่อนหย่านม ขณะที่ *Corynebacterium pyogenes* จะเป็นสาเหตุส่วนใหญ่ในลูกสูกรหลังหย่านม

**การติดต่อ** 1. การหายใจเอาเชื้อโรคเข้าไป

2. เชื้อโรคเข้าทางบาดแผลหรือรอยถลอกที่เยื่อเมือกหรือผิวหนัง เช่น การตัดเชี้ยว ตัดหาง รอยถลอกที่ผิวหนัง การตอน การตัดสายสะดือ การฉีดยา เป็นต้น อาการ สูกรมีอาการข้ออักเสบบวมแดงและเจ็บปวดมาก การอักเสบเกิดที่ข้อขา ข้อเข่า และข้อบริเวณปลายกีบของขาหน้า ซึ่งทำให้สูกรนอนอยู่กับที่ไม่ยอมเคลื่อนไหว บางรายอาจพบฝีเกิดขึ้นที่เนื้อเยื่อโดยรอบข้อได้ เดินขาเกเฟลก (lameness) น้ำหนักลด ขนหยาบกร้าน ในรายที่ข้ออักเสบเป็นเวลานาน อาจพบรูเปิดของแผลซอนทะลุ (fistula) ซึ่งจะมีหนองไหลออกมาและจะไหลมากเมื่อใช้มือบีบกดบริเวณข้อที่บวม รายที่เป็นเรื้อรัง เชื้ออาจแพร่กระจายไปตามกระแสเลือด และทำให้เกิดการอักเสบของอวัยวะต่าง ๆ ที่เชื้อไปอยู่เฉพาะที่ ที่พบเสมอได้แก่ เยื่อหุ้มสมองอักเสบ ข้อสันหลังอักเสบ เป็นต้น ทำให้สูกรแสดงอาการหลังโกงหรืออัมพาตของส่วนท้ายลำตัว (paraplegia) หากทำการเจาะข้อจะพบหนอง หนองจากเชื้อ streptococci และ staphylococci ในระยะแรกมีลักษณะเป็นครีม สีขาว ในรายเรื้อรังมีลักษณะคล้ายเนยแข็ง หนองจากเชื้อ *C. pyogenes* มีลักษณะข้นสีเหลืองหรือสีเขียวแกมเหลือง

**การป้องกัน** 1. มีการตัดสายสะดือหรือใช้เข็มฉีดยาที่สะอาด

2. มีการสุขาภิบาลที่ดี และการจัดการที่ดีและสะอาด

**การรักษา** ใช้ยาปฏิชีวนะ เช่น ยากลุ่มเพนิซิลินหรือยากลุ่มเตตราไซคลิน เป็นต้น





ภาพที่ 11.6 โรคข้อบวมอักเสบเป็นหนอง

### โรคเกลสเซอร์หรือโรคเยื่อเสื่อม (Glasser's disease หรือ Porcine polyserositis and polyarthritis)

เป็นโรคติดเชื้อที่พบในสุกรทุกช่วงอายุ แต่โดยปกติจะพบมากในสุกรเล็กช่วงอายุ 2 สัปดาห์ถึง 4 เดือน แต่พบมากที่สุดคือช่วงหลังหย่านม (อายุ 5-8 สัปดาห์) เชื่อว่ามีสาเหตุจากความเครียด ซึ่งอาจเกิดจากการหย่านม การขนย้าย การย้ายคอกหรือโรงเรือน การเกิดโรคมักเกิดภายหลังมีภาวะเครียด 2-7 วัน อาจมีสุกรเพียงตัวเดียวหรือหลายตัวในกลุ่มป่วย อัตราการตาย 10-50 เปอร์เซ็นต์

สาเหตุ เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย *Hemophilus parasuis* (*H. parasuis*) ซึ่งเป็นแบคทีเรียแกรมลบรูปกลมรี มีหลายซีโรไทป์ก่อโรคในสุกร

การติดต่อ 1. การหายใจเอาเชื้อโรคเข้าไปแล้วกลายเป็นการติดเชื้อแอบแฝง (latent infection) ที่ทางเดินหายใจของสุกร เมื่อเกิดภาวะเครียดเชื้อจะแทรกเข้าไปทำให้เกิดภาวะเลือดมีแบคทีเรียและเกิดการอักเสบของเยื่อเสื่อมข้อทั่วไประบาด การเกิดโรคอาจจะเป็นช่วงเดียวกับที่สุกรหมดภูมิคุ้มกันที่ได้รับจากแม่ทางน้ำนมเหลือง

2. การนำสุกรที่ไม่มีภูมิคุ้มกันหรือไม่เคยสัมผัสกับเชื้อชนิดนี้เข้ามารวมกลุ่มกับสุกรที่เป็นพาหะ (มีการติดเชื้อแฝง) พบได้ในฝูงสุกรส่วนใหญ่ ทำให้เกิดการระบาดของโรคค่อนข้างรุนแรงจนกว่าฝูงสุกรนั้นจะมีภูมิคุ้มกันเกิดขึ้น

อาการ ในภาวะโลหิตเป็นพิษจากการติดเชื้อฮีโมฟิลัส ร่างกายลูกสุกรมีการส่งผ่านซีรัมเข้าสู่ช่องว่างส่วนต่าง ๆ ของร่างกายมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นช่องอก ถุงหุ้มหัวใจ ช่องท้อง ช่องอุ้งเชิงกราน รวมทั้งบริเวณข้อต่อต่าง ๆ ส่งผลให้มีการสะสมไฟบริน (fibrin)

เพิ่มมากยิ่งขึ้นตามลำดับ สุกรมีอาการไข้สูงปานกลางถึงสูง (104-105 องศาฟาเรนไฮต์) ไม่กินอาหาร เนื้อเยื่อ อัตรการเต้นของหัวใจสูง 160 ครั้ง/นาที เยื่อตาขาวสีแดง การบวม น้ำของหนังตาและใบหู เดินขากระดูก ข้อบวมและแสดงอาการเจ็บปวดเมื่อคลำ ตรวจหรือส่งเสียงร้องเมื่อลุกขึ้นยืน สุกรป่วยจะยืนด้วยปลายกีบและเดินลากขา โดยมีช่วงก้าวสั้น ๆ อาจมีอาการหายใจลำบากในลักษณะหายใจแบบตื้น มีการยืดสั้นหัว และอ้าปากหายใจในรายรุนแรง อาการของเยื่อหุ้มสมองและสมองอักเสบ ทำให้กล้ามเนื้อสันกระดูก กล้ามเนื้อขาหลังทั้งสองไม่ประสานกัน อัมพาตโดยล้มตัวลงนอนตะแคงและมีการดิ้นรนเพื่อจะลุกขึ้น ซึ่งเป็นลักษณะทางคลินิกที่พบได้เป็นส่วนใหญ่ สุกรส่วนใหญ่ตายภายใน 2-5 วันหลังเริ่มอาการป่วย สุกรที่มีชีวิตรอดจะเกิดข้ออักเสบแบบเรื้อรัง (chronic arthritis) หรืออาจเกิดการอุดตันของลำไส้ได้ในบางราย ในฤดูการที่มีฝนตกชุกละอองฝน สาดเปียกและอากาศหนาวเย็นจะพบกรณีปัญหารุนแรงมาก



ก



ข



ค

ภาพที่ 11.7 โรคเกลสเซอร์

- ก ข้อขาบวมสุกรป่วยจะยืนด้วยปลายกีบและเดินลากขา
- ข ใบหูสีน้ำเงินเข้มจากการขาดออกซิเจน
- ค สุกรนอนตะแคงและผิวหนังสีน้ำเงินถึงม่วงจากการขาดออกซิเจน

เมื่อเปิดผ่าซากจะพบเยื่อเหนียวสีขาวเหลืองใสหรือขุ่นเหมือนกาว แข็งแข็งเป็ยก ซึ่งเกิดจากการรวมตัวสะสมของไฟบรินในช่องอก ถุงหุ้มหัวใจ ช่องท้อง โดยเฉพาะช่องท้อง ทำให้อวัยวะภายในถูกยึดตรึงติดกันทุกส่วนเป็นก้อนกลมขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นลักษณะค่อนข้างเฉพาะของโรคนี้

**การป้องกัน 1.** เมื่อมีการขนย้ายหรือการรวมกลุ่ม ควรให้ยาซัลโฟนาไมด์ (sulfonamide) หรือซันโฟนาไมด์-ไตรเมทโทพริม (sulfonamide-trimethoprim) ผสมอาหารในขนาด 250-500 กรัม/ตัน ให้สุกรกินติดต่อกัน 8-14 วัน เพื่อป้องกันการเกิดโรค

**2.** ควรใส่ยาปฏิชีวนะหรือเคมีบำบัดผสมอาหารหรือน้ำดื่มกิน เพื่อควบคุมป้องกันโรค เช่น ซนิตยาในกลุ่มเบต้าแลคแตม กลุ่มเตตราไซคลิน กลุ่มมาโครลิดส์ ลิงโคซามิดส์ หรือกลุ่มควิโนโลนส์ ด้วยยาเอนโรฟลอกซาซินผสมในอาหารมักออกกรสขม อาจทำให้สุกรไม่กินได้

**3.** ให้ยาที่ควบคุมโรกระบบทางเดินอาหาร เช่น อะมิโนไกลัยโคไซด์ โปลีเปปไทด์ เพื่อทำให้สุขภาพสมบูรณ์ แข็งแรงยิ่งขึ้น

**การรักษา** ควรรักษาให้เร็วที่สุด ด้วยการฉีดยารักษาและฉีดซ้ำทุก ๆ 24 ชั่วโมง (กรณีไม่ใช่ยาชนิดออกฤทธิ์นาน) ติดต่อกัน 5-7 วัน สุกรตัวอื่นในคอกเดียวกันต้องให้ยาเพื่อป้องกันหรือควบคุมการระบาดของเชื้อ ยาที่ใช้ต้องให้ในปริมาณสูงเพื่อให้ยาในกระแสเลือดสูงพอที่จะเข้าไปในไขสันหลัง และแพร่เข้าไปในข้อที่อักเสบ

ยาที่ใช้คือ ยาเพนิซิลลิน (penicillin) แอมพิซิลลิน (ampicillin) ซันโฟนาไมด์-ไตรเมทโทพริม และเตตราไซคลิน (tetracycline)

### **โรคท้องเสียในลูกสุกรที่เกิดจากเชื้ออี. โคไล (Colibacillosis)**

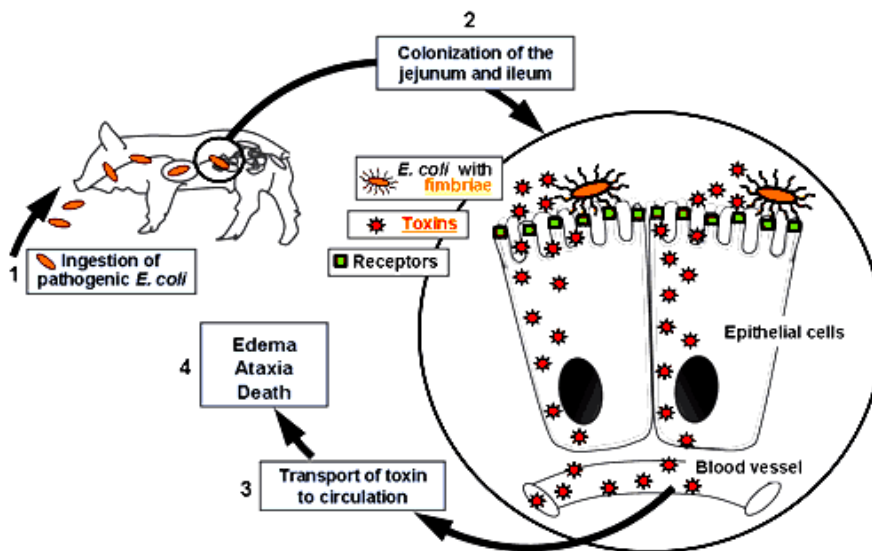
เป็นโรคติดเชื้อทางเดินอาหาร พบว่าเป็นได้กับสุกรทุกอายุโดยเฉพาะลูกสุกร

**สาเหตุ** เกิดจากเชื้อแบคทีเรียอี. โคไล (*Escherichia coli*; *E. coli*) เชื้อนี้สามารถพบได้ในทางเดินอาหารปกติ และเมื่อร่างกายสุกรอ่อนแอเชื้อโรคก็จะเพิ่มจำนวนมากขึ้น เป็นผลให้สุกรป่วย

**อาการ** ความรุนแรงของโรคขึ้นอยู่กับอายุของสุกรที่ป่วย คือ ถ้าเป็นกับลูกสุกรแรกคลอดมักพบว่าลูกสุกรป่วยจะตายด้วยอาการโลหิตเป็นพิษ โดยไม่พบอาการท้องเสีย สำหรับลูกสุกรป่วยที่ไม่ตาย จะพบอาการท้องเสีย ขนหยาบ ร่างกายสูญเสียน้ำ และผอมแกรน ส่วนสุกรรุ่นที่เกิดอาการท้องเสียเนื่องจากเชื้ออี.โคไล มักเนื่องมาจากการกินหรือหายใจเอาเชื้อโรคตัวนี้เข้าไป

- การป้องกัน
1. มีการจัดการเลี้ยงดูที่ดีทั้งแม่สุกรและลูกสุกร
  2. มีการสุขาภิบาลที่ดี
  3. ลูกสุกรแรกคลอดต้องให้ได้กินนมแม่เหลืองจากแม่สุกร

การรักษา ใช้ยาปฏิชีวนะ เช่น ยานีโอไมซินหรือยาสเตรปโตไมซินหรือยาโคลิสติน หรือยากุ่มสังเคราะห์



ภาพที่ 11.8 โรคท้องเสียในลูกสุกรจากเชื้ออี.โคไล

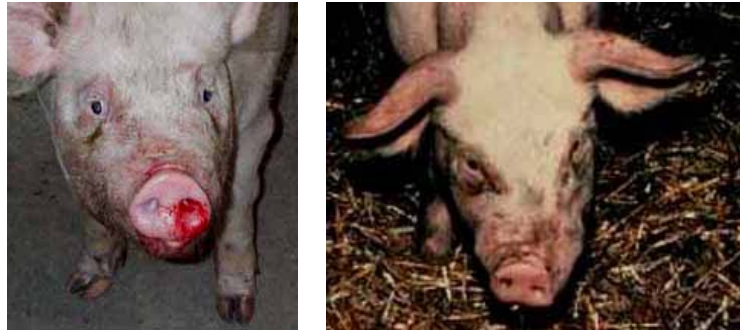
### โรคโพรงจมูกอักเสบ (Atrophic rhinitis, AR)

เป็นกับระบบทางเดินหายใจ พบได้ในสุกรทุกช่วงอายุ มีอัตราการเกิดโรคสูงแต่มีอัตราการตายต่ำ

สาเหตุ เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย 2 ชนิดร่วมกัน คือ *Bordetella bronchiseptica* (Bb) และ *Pasteurella multocida* (Pm) ชนิดสร้างสารพิษทำให้เกิดการฝ่อลีบอย่างรุนแรงของ turbinate bone และจมูกผิดรูป

- การติดต่อ
1. การหายใจเอาเชื้อโรคเข้าไป
  2. การสัมผัสกับสุกรป่วยโดยตรง
  3. การกินน้ำและอาหารที่มีเชื้อโรคปนอยู่

อาการ จาม เลือดไหลออกจากจมูก มักพบอาการทั้งสองในสุกรที่มีอายุน้อยกว่า 4 สัปดาห์ เยื่อตาอักเสบและมีคราบน้ำตาลา จมูกและ/หรือยากรรไกรปากบวมหัดสั้น และจมูกบิตเปี้ยว ปัญหาทางเดินหายใจมีมากขึ้น ปอดบวม สูญเสียประสิทธิภาพการผลิตสุกรใหญ่ที่เป็นโรคนี้พบว่าไม่มีผลทำให้จมูกบิตเปี้ยวหรือย่น แต่จะเป็นตัวอมโรคและจะแพร่เชื้อโรคเมื่อสุกรเครียด



ภาพที่ 11.9 โรคโพรงจมูกอักเสบ แสดงอาการจาม เลือดไหลออกจากจมูก จมูกบิตเปี้ยว

**การป้องกัน** 1. การกักโรคและตรวจโรคสุกรใหม่

2. ศึกษาแหล่งที่มาของสุกรใหม่ว่ามีโรคนี้ระบาดหรือไม่

3. กำจัดหนู แมว และสุนัข ออกจากโรงเรือน เพราะสัตว์เหล่านี้

เป็นพาหะของโรค

4. การจัดการควบคุมโรคที่เข้มงวด

5. การเลี้ยงดูดีและอาหารดี

6. การสุขาภิบาลที่ดี

**การรักษา** ใช้ยาปฏิชีวนะชนิดที่ออกฤทธิ์และทำลายเชื้อโรคได้กว้างหรือยา

ซัลโฟนามาย เช่น ยาซัลฟาเมทราลิน ซัลฟาไทอะโซน เป็นต้น

### โรคไฟลามทุ่ง (Erysipelas)

เป็นโรคระบาดที่สามารถติดต่อถึงคนได้ ความรุนแรงของโรคอาจมีผลเนื่องจากพันธุกรรม คุณค่าของอาหารที่ใช้เลี้ยง การสุขาภิบาล อุณหภูมิของสภาพแวดล้อมหรือฤดูกาล

สาเหตุ เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย *Erysipelothrix rhusiopathiae*

- การติดต่อ** 1. การกินน้ำและอาหารที่มีเชื้อโรคปนอยู่  
2. การสัมผัสกับสุกรป่วยโดยตรง

**ระยะฟักตัว** 3-4 วัน

**อาการ** อาการมี 4 แบบคือ

1. แบบที่หนึ่ง สุกรป่วยแสดงอาการแบบฉับพลันและอาจตายได้โดยไม่แสดงอาการป่วยให้เห็น อาการที่พบคือ ไข้สูง 104-108 องศาฟาเรนไฮต์ ซึม เบื่ออาหาร หนาวสั่น นอนสุมกัน ตาแดง ไอ มีขี้มูกขี้ตา ท้องผูกตามด้วยอาการท้องเสียอย่างรุนแรง บางตัวอาจพบอาการอาเจียน
2. แบบที่สอง สุกรป่วยแสดงอาการที่ผิวหนังคือ พบอาการบวมที่ผิวหนัง ลักษณะคล้ายรูปข้าวหลามตัดหรือเป็นหย่อมสีแดงจนถึงสีม่วงที่บริเวณท้อง ต้นขาและลำตัว สุกรป่วยที่ฟื้นจากโรคจะพบว่าผิวหนังที่มีรอยโรคจะลอก
3. แบบที่สาม สุกรป่วยแสดงอาการที่ข้อขา คือ เดินขากระเผลกหรือเดินในลักษณะขาไม่สัมพันธ์กัน เกิดจากข้ออักเสบโดยเฉพาะที่ข้อเข่าหน้าและเข่าหลัง
4. แบบที่สี่ สุกรป่วยจะตายแบบทันทีหรืออาจพบอาการบวมที่ปลายจมูก หู และส่วนอื่นของร่างกาย



ภาพที่ 11.10 โรคไฟลามทุ่ง ผิวหนังลักษณะคล้ายข้าวหลามตัดหรือเป็นหย่อมสีแดงถึงม่วง

- การป้องกัน**
1. การกักโรคและตรวจโรคสุกรใหม่
  2. การจัดการควบคุมโรคที่เข้มงวด
  3. การเลี้ยงดูดีและอาหารดี
  4. การสุขาภิบาลที่ดี

**การรักษา** ใช้ยาปฏิชีวนะในกลุ่มของยาเพ็นนิซิลินและยาปฏิชีวนะที่ออกฤทธิ์ทำลายเชื้อได้กว้าง

### โรคซัลโมเนลโลซิสหรือพาราไทฟอยด์ (salmonellosis)

โรคนี้เป็นโรคระบาดที่พบได้กับสุกรทุกอายุ อัตราการเกิดโรคสูงและอัตราการตายสูง สาเหตุ เกิดจากเชื้อแบคทีเรียกรัมลบ ในสกุลซัลโมเนลลา (salmonella) มี 2 ชนิดคือ *Salmonella choleraesuis* และ *Salmonella typhisuis*

- การติดต่อ**
1. การกินอาหารและน้ำที่มีเชื้อโรคปนอยู่
  2. การกินกระดูกปนที่มีเชื้อโรคปนอยู่
  3. การสัมผัสกับสัตว์ฟันแทะหรือนกป่าที่เป็นตัวพาหะของโรค

**ระยะฟักตัว** 1-2 วัน

**อาการ** อาการป่วยที่พบได้มีอยู่ 4 แบบคือ

1. แบบที่หนึ่ง มักพบกับลูกสุกร โดยอาการป่วยจะเกิดแบบฉับพลัน ไข้สูง 105-107 องศาฟาเรนไฮต์ สุกรจะซึมและตายภายใน 24-48 ชั่วโมง นอกจากนี้ยังพบว่าผิวหนังมีสีแดงเข้มจนถึงสีม่วง โดยเฉพาะที่ขอบตาและใต้ท้อง อาการทางประสาทอาจพบและอัตราการตายสูงถึง 100 เปอร์เซ็นต์

2. แบบที่สอง มักพบกับสุกรที่มีอายุมากหรือสุกรใหญ่ อาการที่พบได้คือ ไข้สูง 105-107 องศาฟาเรนไฮต์ ท้องเสียเป็นน้ำอย่างแรง อุจจาระมีกลิ่นเน่า เป็นมูก และอาจพบเยื่อเมือกของลำไส้ปนด้วย

3. แบบที่สาม อาการที่พบคือ ไข้สูง 103-104 องศาฟาเรนไฮต์ เบื่ออาหาร อุจจาระนิ่ม และบางรายพบอาการสูญเสียน้ำ เช่น ผิวหนังขาดความยืดหยุ่น ตาจมลึก ขนลุก ชูบผอมลงเรื่อยๆ และตายในที่สุด

4. แบบที่สี่ อาการที่พบคือ ท้องเสีย โดยพบเป็น ๆ หาย ๆ ผอมแห้ง และตอบสนองต่อการรักษาได้น้อย (อุจจาระอาจปกติหรืออาจมีมูกหรือเลือดปน)

- การป้องกัน**
1. กำจัดสุกรที่เป็นตัวอมโรค
  2. การกักโรคและตรวจโรคสุกรใหม่
  3. การจัดการควบคุมโรคที่เข้มงวด

4. ระวังการใช้วัตถุดิบอาหารสัตว์จากโรงฆ่าสัตว์

5. การสุขาภิบาลที่ดี

**การรักษา** ใช้ยาปฏิชีวนะ เช่น ยานีโอไมซิน หรือยาเตตราไซคลิน หรือยาซัลโฟนามาย หรือยาไนโตรฟูราโซน

### **โรคแท้งติดต่อหรือบรูเซลโลซิส (Brucellosis, Undulant fever, Mediteranean fever)**

เป็นโรคติดต่อที่มีการระบาดแพร่หลายทั่วไปในสัตว์เลี้ยง เช่น โค แพะ แกะ และ สุนัข ในคนสามารถติดโรคนี้ได้

**สาเหตุ** เกิดจากเชื้อแบคทีเรียบรูเซลลา (brucella) ซึ่งมีอยู่หลายสายพันธุ์ย่อย

**การติดต่อ** 1. กินอาหารและน้ำที่มีเชื้อปะปนอยู่

2. เชื้อโรคเข้าทางบาดแผล หรือเย็บต่าง ๆ

3. การผสมพันธุ์

4. ทางน้ำนม และสิ่งขับถ่ายจากการแท้งลูกของสัตว์ที่เป็นโรค

**อาการ** ในสัตว์แม่พันธุ์มักแท้งลูกหลังจากตั้งท้องได้ 5 เดือน แต่ถ้าไม่แท้งลูก ลูกที่ออกมาจะอ่อนแอและมักเกิดโรคแทรกซ้อน ถ้าเป็นแบบรุนแรงอาจเกิดอาการโลหิตเป็นพิษตาย ถ้ามดลูกอักเสบเรื้อรังทำให้เกิดอาการเป็นหมัน เป็นสัตว์ไม่สม่ำเสมอ ผสมไม่ค่อยติด ซึ่งอาจเป็นแบบถาวรหรือชั่วคราวก็ได้ นอกจากนี้รูปร่างลักษณะทั่วไปไม่ค่อยสมบูรณ์ น้ำหนักลด เกิดเนื้องอกที่ข้อเข่า และในบางรายเกิดเต้านมอักเสบ สัตว์บางตัวไม่มีอาการใด ๆ เลย แต่เป็นตัวแพร่เชื้อโรคได้ในการผสมพันธุ์ตามธรรมชาติหรือผสมเทียม ส่วนในสัตว์พ่อพันธุ์มีอาการอักเสบของอวัยวะและผิวของอวัยวะ ทำให้เป็นหมันและเป็นตัวแพร่เชื้อโรคในการผสมพันธุ์

**การป้องกัน** 1. ฉีดวัคซีนป้องกันโรคในลูกสัตว์เพศเมียอายุ 3-8 เดือน

2. ทำการตรวจสอบโรคแท้งติดต่อทุก 6 เดือน

**การรักษา** ไม่มียารักษาให้หายขาด เพียงแต่ทำให้เชื้อโรคสงบลงชั่วคราวแล้วโรคจะกลับเป็นขึ้นได้อีก



## โรคเลปโตสไปโรซิส (Leptospirosis)

เป็นโรคที่เกิดกับสุกรได้ทุกช่วงอายุ โดยเฉพาะแม่สุกรทำให้แท้งลูกได้ สามารถติดต่อสู่คนได้โดยเชื้อเข้าทางบาดแผล ในขณะที่สัมผัสกับสัตว์ป่วยหรือการชำแหละซากสัตว์ที่มีเชื้อโรค หรือการใช้น้ำหรือกินเนื้อหรือนมที่มีเชื้อโรคนี้อยู่และไม่สุก

**สาเหตุ** เกิดจากเชื้อเลปโตสไปรา มีอยู่หลายชนิด

**การติดต่อ**

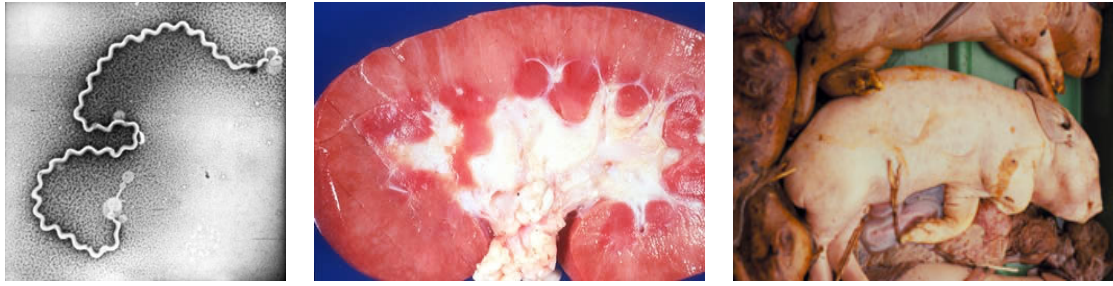
1. เชื้อโรคเข้าทางบาดแผลของผิวหนังหรือเยื่อเมือก
2. กินอาหารและน้ำที่มีเชื้อโรค
3. การหายใจ เอาเชื้อที่อยู่ในอากาศเข้าไป
4. แมลงดูดเลือดเป็นตัวแพร่เชื้อโรคนี้

**ระยะฟักตัว** 1-2 สัปดาห์

**อาการ** แม่สุกรแสดงอาการไข้สูง เบื่ออาหาร ล้มลงนอน ไม่มีแรงลุกขึ้น หายใจถี่หอบ มีฮีโมโกลบินและเลือดในปัสสาวะ หลังแสดงอาการป่วยแล้วประมาณ 10 วัน แม่สุกรท้องจะแท้งลูก ถ้าไม่แท้งลูก ลูกที่คลอดออกมาจะตายก่อนคลอดหรือเป็นมัมมี่หรือลูกสุกรที่คลอดจะอ่อนแอ ส่วนในลูกสัตว์มีอาการไข้ แล้วค่อย ๆ ลดลงภายใน 48 ชั่วโมงมีอาการดีซ่านโดยมีเม็ดเลือดแดงลดลงและเม็ดเลือดขาวเพิ่มขึ้นจากปริมาณปกติ เชื้อโรคนี้อันตรายเป็นสาเหตุทำให้ไตถูกทำลายโดยไตจะมีจุดสีขาว ในกรณีเชื้อรุนแรงโดยเฉพาะที่เกิดกับลูกสัตว์อาจทำให้ตายภายใน 5-7 วัน ส่วนลูกสัตว์ที่กินนมแม่ที่เหลือจากแม่ที่เคยเป็นโรคแล้วหายจะมีภูมิคุ้มกันโรคนาน 1-2 เดือน เชื้อโรคนี้อาจขับออกจากร่างกายทางปัสสาวะและสิ่งขับถ่ายที่แท้งออกมา ทำให้เชื้อโรคแพร่ระบาดได้

สิ่งที่บ่งบอกว่าฟาร์มได้เกิดโรคเลปโตสไปโรซิสคือ

1. การแท้งลูกในช่วงท้องได้ 2 เดือน จนกระทั่งใกล้คลอด
2. ลูกสัตว์ตายก่อนคลอดมากกว่าลูกสัตว์ที่คลอดมีชีวิต
3. ลูกสัตว์ที่คลอดออกมาอ่อนแอ
4. น้ำปัสสาวะของแม่สุกรมีสีน้ำตาลเข้ม



ภาพที่ 11.11 โรคเล็ปโตสไปโรซิส เชื้อเล็ปโตสไปราทำให้แม่สุกรแท้งลูกระยะต้นถึงใกล้คลอด

**การป้องกัน** 1. การจัดการฟาร์มและการสุขาภิบาลที่ดี

2. การกักโรคสัตว์ใหม่และการตรวจโรค

**การรักษา** 1. ใช้ยาปฏิชีวนะ ได้แก่ ยาสเตรปโตมัยซิน หรือกลุ่มยาเตตราไซคลิน

2. ใช้ยาฆ่าเชื้อโรคลาตฟีนคอกนาน 2-3 สัปดาห์

### โรคท็อกโซพลาสโมซิส (Toxoplasmosis)

โรคที่พบได้ในสุกรทุกอายุ แต่ลูกสุกรและแม่สุกรจะแสดงอาการรุนแรงมากกว่าสาเหตุ เกิดจากเชื้อโปรโตซัว *Toxoplasma gondii* พบได้ในอุจจาระแมวและสามารถอยู่ในดินชื้นได้นานหลายเดือน

**การติดต่อ** 1. กินน้ำและอาหารที่มีเชื้อโรคปะปนอยู่

2. การหายใจเอาเชื้อที่อยู่ในอากาศเข้าไป

**อาการ** แม่สุกรแสดงอาการเบื่ออาหาร อาเจียน หายใจลำบาก ไข้สูง 104-106 องศาฟาเรนไฮต์ และส่วนท้ายไม่มีแรงหรืออัมพาต ในรายรุนแรงแม่สุกรจะตายภายใน 1-2 วันหลังแสดงอาการป่วย แม่สุกรท้องอาจจะแท้งหรือให้ลูกสุกรตายหรืออ่อนแอ แต่ลูกสุกรพบอาการรุนแรงมากกว่า และสามารถติดต่อกับลูกสุกรได้โดยทางน้ำนมแม่

ลูกสุกร แสดงอาการ หายใจลำบาก เยื่อตาอักเสบ ขี้ไหล คอควบคุมตัวเองไม่ได้และสิ้น และอัตราการตายสูงถึง 100 เปอร์เซ็นต์

สุกรรุ่นและสุกรใหญ่ แสดงอาการ ไข้สูง เบื่ออาหาร ไอ หายใจลำบาก เล็กน้อย ผิวหนังที่หูและท้องอาจจะแดง พบอัตราการเกิดโรค 20-30 เปอร์เซ็นต์ แต่อัตราการตายต่ำ



ภาพที่ 11.12 วงจรชีวิตของโรคท็อกโซพลาสโมซิส

- การป้องกัน**
1. กำจัดแมวพาหะของโรคออกจากฟาร์ม
  2. มีการจัดการฟาร์มและการสุขาภิบาลที่ดี
  3. มีการกักโรคสุกรใหม่

**การรักษา** ใช้ยาซัลฟาไดอะซีน (72.6 มิลลิกรัมต่อน้ำหนัก 1 กิโลกรัม) และยาไพริเมธามีน (0.44 มิลลิกรัมต่อน้ำหนัก 1 กิโลกรัม) และอาจเสริมวิตามินบีด้วย

### โรคพิษสุนัขบ้าเทียมหรือโรคเอดี (Pseudorabies หรือ Aujeszky's disease, AD)

เป็นโรคระบาดที่ทำให้สัตว์เป็นโรคแบบปัจจุบันและทำให้สัตว์ตายเนื่องจากผลของเชื้อต่อระบบประสาท (nervous system) โรคนี้ก่อให้เกิดความสูญเสียต่ออุตสาหกรรมเลี้ยงสุกรเป็นอย่างมาก โดยสุกรที่ได้รับเชื้อจะมีอาการทางระบบการหายใจ ระบบประสาท และระบบการสืบพันธุ์ เป็นได้กับสุกรทุกอายุแต่ความรุนแรงของโรคจะเกิดกับลูกสุกรและสุกรเล็ก อัตราการเกิดโรคและอัตราการตายสูง และสุกรที่ฟื้นจากโรคจะเป็นพาหะของโรคและสามารถปล่อยเชื้อโรคออกมากับลมหายใจ อาจเกิดโรคในสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมทุกชนิดและสัตว์ปีกอีกหลายชนิด เช่น โค แกะ สุนัข และแมว จะทำให้เกิดสมองอักเสบและมีอาการคัน (itching) อย่างรุนแรงและเด่นชัด

**สาเหตุ** เกิดจากเชื้อไวรัสในกลุ่มเฮอร์ปีส์ไวรัส (Herpesvirus) ชื่อ *Herpes suis*

- การติดต่อ**
1. สัมผัสกับสุกรตัวที่เป็นพาหะของโรค
  2. กินอาหารหรือน้ำที่มีเชื้อโรค

3. การหายใจเอาเชื้อโรคที่อยู่ในอากาศเข้าไป
4. การผสมพันธุ์กับสุกรที่เป็นโรค (เชื้อโรคถูกขับออกทางน้ำเชื้อ)
5. เชื้อโรคเข้าทางเยื่อตา
6. เชื้อโรคสามารถถูกขับออกมาทางน้ำนมของแม่สุกรและผ่านรก

ในขณะที่มีการตั้งท้อง

7. หนูบ้านเป็นตัวแพร่เชื้อโรค

**ระยะฟักตัว 36-48 ชั่วโมง**

**อาการ** มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ อายุ อาการจะรุนแรงในลูกสุกรแรกคลอด

ลูกสุกรที่ป่วยจะล้มลงภายในไม่กี่ชั่วโมงหลังจากการติดเชื้อ มีไข้สูงถึง 108 องศาฟาเรนไฮต์หรือ 42 องศาเซลเซียส สุกรควบคุมการเคลื่อนไหวไม่ได้ ตื่นเต้น กล้ามเนื้อกระตุกอย่างแรง แล้วล้มลงโดยขาอยู่ในลักษณะตีจกรยาน (อาจพบอาการท้องเสียและอาเจียนได้ และน้ำลายฟูมปาก ลูกสุกรอาจได้รับเชื้อตัวนี้ก่อนคลอด ซึ่งจะพบลูกสุกรตายภายใน 2 วันหลังคลอดและลูกสุกรที่ได้รับเชื้อตัวนี้ทันทีที่คลอดออกมา อาจแสดงอาการให้เห็นเมื่ออายุ 2 วันและมักตายเมื่ออายุ 5 วัน และพบว่าอัตราการตายของลูกสุกรที่มีอายุต่ำกว่า 2 สัปดาห์จะสูงถึง 100 เปอร์เซ็นต์ และอัตราการตายของลูกสุกรที่มีอายุมากกว่า 3 สัปดาห์ขึ้นไปจะลดลงประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์ เนื่องจากความสามารถในการต้านโรคมียากขึ้น เมื่อสุกรโตขึ้นและอัตราการตายจะลดลงเหลือเพียง 5 เปอร์เซ็นต์ในสุกรที่มีอายุ 5 เดือนขึ้นไป

สุกรรุ่นที่ป่วยจะมีไข้สูง เบื่ออาหาร ไม่อยู่นิ่ง หายใจลำบาก ตัวสั่น และควบคุมตัวไม่ได้โดยเฉพาะส่วนของขาหลัง และสุกรป่วยจะชักรตายในที่สุด สุกรที่ฟื้นจากโรคจะเป็นพาหะของโรคและสามารถปล่อยเชื้อโรคออกมากับลมหายใจ

สุกรใหญ่ที่ป่วยมักแสดงอาการไม่รุนแรง อาการส่วนใหญ่เป็นอาการทางระบบหายใจ ได้แก่ ไอ จาม มีน้ำมูก และหายใจลำบาก ส่วนอาการซึม อาเจียน ท้องเสียหรือท้องผูกอาจพบได้ในสุกรบางตัว

ถ้าสุกรท้องป่วยจะแท้งลูก เพราะเชื้อสามารถผ่านทางรกได้ ซึ่งทำให้เกิดความไม่สมบูรณ์ในแม่สุกรสูงถึง 20 เปอร์เซ็นต์ ถ้ามีการติดเชื้อภายใน 30 วันแรก

ของการตั้งท้องทำให้เอมบริโอตายและถูกดูดซึมกลับ ถ้าตั้งท้องได้ประมาณ 40 วัน (เป็น

ระยะที่มีการสร้างกระดูกแล้ว) ทำให้ตัวอ่อน (fetus) ตายหมดหรือตายเป็นบางตัว และอาจมีการขับตัวอ่อนออกมา (แท้งลูก) ถ้าแม่สุกรที่มีการติดเชื้อในระยะท้าย ๆ ของการตั้งท้องทำให้เกิดการตายคลอดหรือลูกที่ออกมามีสภาพอ่อนแอหรือพบเป็นลักษณะการตายและการแช่เยี่ยว (maceration) ของลูกที่ออกมา รวมทั้งอาจพบการขับตัวอ่อนในสภาพดังกล่าวออกมาเมื่อพ้นกำหนดคลอดไปแล้วถึง 2-3 สัปดาห์ และที่สำคัญคือถ้าแม่สุกรได้รับเชื้อในระยะใกล้เคียงกับกำหนดคลอดมาก ลูกสุกรแรกเกิดมีโอกาสได้รับเชื้อไวรัสที่ผ่านทางน้ำนมได้ แม่สุกรป่วยมักไม่ตายและแสดงอาการป่วยเพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่ถ้าได้รับสายเชื้อที่มีความรุนแรงมาก ๆ อาจทำให้เกิดการป่วยเหมือนสุกรใหญ่ทั่วไปและถึงตาย

สุกรป่วยที่ฟื้นจากโรคนี้จะมีภูมิคุ้มกันสูงซึ่งอาจอยู่ได้เป็นปี แม่สุกรสามารถถ่ายทอดภูมิคุ้มกันโรคนี้ให้แก่ลูกสุกรได้โดยทางนม น้ำเหลือง สามารถป้องกันโรคได้นาน 5 สัปดาห์ถึง 4 เดือน ขึ้นอยู่กับระดับภูมิคุ้มกันโรคในนม น้ำเหลืองและปริมาณนม น้ำเหลืองที่ลูกสุกรกินเข้าไป ภูมิคุ้มกันโรคนี้ไม่สามารถป้องกันลูกสุกรจากการติดเชื้อไวรัสตัวนี้ได้ เพียงแต่ภูมิคุ้มกันโรคนี้จะป้องกันไม่ให้เชื้อไวรัสแทรกเข้าไปในเนื้อเยื่อของลูกสุกรได้ เมื่อภูมิคุ้มกันโรคลดลงสุกรก็เริ่มไวต่อเชื้อไวรัสตัวนี้ และเมื่อสุกรมีอาการเครียดติดเชื้อไวรัสภายในตัวจะเพิ่มจำนวนมากขึ้นและแทรกเข้าเนื้อเยื่อของร่างกายเป็นผลให้สุกรตัวนั้นเริ่มแสดงอาการป่วยออกมาให้เห็น

**การป้องกัน** 1. ทำวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าเทียมตามโปรแกรมที่กำหนดไว้ (ถ้ามีโรคนี้ระบาด)

2. การจัดการควบคุมโรคที่เข้มงวด
3. การสุขาภิบาลที่ดี
4. การเลี้ยงดูดีและอาหารดี
5. การกักโรคและตรวจโรคสุกรใหม่
6. กำจัดหนู แมลงวัน นก แมว และสุนัข ที่เข้ามาอยู่ในบริเวณฟาร์ม

**การรักษา** ไม่มียาที่ใช้รักษาโดยเฉพาะ นอกจากรักษาตามอาการ (ลูกสุกรมักตายจึงไม่แนะนำให้รักษา) เมื่อเกิดการระบาดของโรคการให้เซรัมภูมิคุ้มกันสูง (hyper-immune serum) แก่ลูกสุกรจะช่วยลดอัตราการตายได้มาก และให้ผลดีถ้าลูกสุกรนั้นเกิด

จากแม่ที่ทำวัคซีนมาแล้ว เมื่อเกิดการระบาดของโรคที่รุนแรง พบว่าการทำวัคซีนให้กับ

สุกรตัวอื่น ๆ หรือฝูงอื่นที่ยังไม่แสดงอาการป่วยทันทีที่มีแนวโน้มให้ผลดีในการควบคุมโรค ให้สงบลงโดยเร็วและลดการสูญเสียที่จะเกิดขึ้นได้ค่อนข้างเด่นชัด นอกจากนี้ช่วงการระบาดของโรค การให้ยาต้านจุลชีพชนิดออกฤทธิ์กว้างในรูปละลายน้ำหรือผสมอาหาร มีความจำเป็นมากเพื่อป้องกันการติดเชื้อแทรกซ้อน โดยเฉพาะโรคระบบการหายใจ

### โปรแกรมการทำวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าเทียม

1. สุกรพ่อและแม่พันธุ์ ทำซ้ำทุก ๆ 4-6 เดือน (วัคซีนเชื้อตาย) หรือทำวัคซีนกับแม่สุกรท้องก่อนคลอด 3 สัปดาห์ และทำซ้ำอีกครั้งก่อนคลอด 1 สัปดาห์ ส่วนสุกรสาวควรได้รับการทำวัคซีนมาก่อนอย่างน้อย 1 ครั้ง ก่อนการใช้งานประมาณ 2 สัปดาห์
2. ลูกสุกร ทำวัคซีนเมื่อสุกรอายุ 8-9 สัปดาห์ และให้ทำวัคซีนซ้ำอีกครั้งใน 2 สัปดาห์ หรืออาจทำครั้งแรกเมื่อสุกรอายุ 5-6 สัปดาห์ และทำซ้ำอีกครั้งเมื่อสุกรอายุ 10-12 สัปดาห์

### โรคฝีดาษ (swine pox)

เป็นโรคที่เกิดขึ้นแบบฉับพลันกับสุกรทุกอายุ ทำให้เกิดอาการของโรคที่ผิวหนังในส่วนหน้า หู ด้านล่างของช่องท้อง ที่รักแร้ และที่ขาหนีบ เป็นส่วนใหญ่ มีอัตราการเกิดโรคสูงแต่อัตราการตายต่ำ

สาเหตุ เกิดจากเชื้อไวรัส 2 ชนิดคือ แวกซีเนียไวรัส (vaccinia virus) และ สไวน์พ็อกซ์ไวรัส (swine pox virus)

- การติดต่อ
1. การสัมผัสกับสุกรป่วยโดยตรง
  2. ยุง ไร เหา เป็นตัวนำเชื้อโรค

ระยะฟักตัว 3-6 วัน

อาการ ใช้สูงประมาณ 104 องศาฟาเรนไฮต์ ซึม ไม่กินอาหาร น้ำมูกน้ำตาไหล และพบเม็ดตุ่มที่ผิวหนัง ต่อมาเม็ดตุ่มจะเปลี่ยนเป็นตุ่มหนองและแตกในที่สุด และแผลที่แตกจะตกสะเก็ด สุกรป่วยที่ฟื้นจากโรคจะมีภูมิคุ้มกันโรค



ภาพที่ 11.13 โรคฝีดาษสุกร เม็ดตุ่มที่ผิวหนัง  
แตกเป็นแผล

- การป้องกัน**
1. วางโปรแกรมการกำจัดยุง ไร และเหา
  2. กำจัดแหล่งน้ำขังสำหรับเพาะยุง
  3. การเลี้ยงดูดีและอาหารดี
  4. การสุขาภิบาลที่ดี

**การรักษา** ไม่มียาที่ใช้รักษาโดยเฉพาะ นอกจากรักษาตามอาการของโรคโดย

1. ใช้ทิงเจอร์ไอโอดีน 2-5 เปอร์เซ็นต์ ทาแผลที่ผิวหนัง
2. อาจจะให้ยาปฏิชีวนะผสมอาหารเพื่อป้องกันโรคแทรก
3. คอกหรือเล้าสุกรจะต้องดูแลรักษาให้สะอาดและแห้งอยู่เสมอ

### โรคสมองอักเสบจากเชื้อสเตรปโตคอกคัส (Streptococcal meningitis)

**สาเหตุ** เกิดจากการติดเชื้อแบคทีเรีย *Streptococcus suis* type I และ II เข้าในเยื่อหุ้มสมอง

**อาการ** กรณีของสุกรดูดนมจะเป็น type I หรือสุกรหลังหย่านมเป็น type II ลูกสุกรป่วยมีอาการแสดงทางระบบประสาท ชักตะก้าง มีกิริยาอาการผิดปกติไป ตาจ้องค้าง (opisthotonus) เคี้ยวปากจนน้ำลายจับเป็นฟองเหนียว นอนบิดตัว เกร็งตัว ไม่ลุกยืนหรือยืนแต่เดินไม่ได้ ซึ่งมักจะพบเสมอจากลูกสุกรจำนวนมาก ส่วนใหญ่พบในลักษณะชักตะก้าง 2 ขาหน้าคล้ายถึงจักรยานหรือกรรเชียงเรือ มักวินิจฉัยสับสนกับโรคที่แสดงทางระบบประสาท เช่น โรคพิษสุนัขบ้าเทียมหรือ neurotoxin จากแบคทีเรีย *E. coli* ที่ทำให้เกิดการบวมน้ำของสมองจนแสดงอาการระบบประสาท และอาจมีอาการประสาทคล้ายกับอาการของโรค poliomyelitis

การตรวจผ่าซากอาจไม่พบรอยโรคจากอวัยวะต่าง ๆ นอกจากการอักเสบของเยื่อหุ้มสมองที่มีเส้นเลือดคั่งและมีหนอง จึงต้องอาศัยการเพาะแยกเชื้อจากแบคทีเรียเก็บจากด้านใต้ของเยื่อหุ้มสมอง พร้อมทั้งทดสอบหาความไวของเชื้อต่อยาปฏิชีวนะและ/หรือเคมีบำบัดต่าง ๆ ความเครียดที่ก่อให้เกิดโรคเกลสเซอร์ อาจก่อให้เกิดปัญหาสมองอักเสบจากเชื้อ Streptococcus ได้เช่นกัน ในบางครั้งอาจแยกได้เชื้อ Staphylococcus และ Actinobacillus จากส่วนของเยื่อหุ้มสมองนี้ก่อให้เกิดอาการทางประสาทได้เช่นกัน

**การป้องกัน** 1. ควรใส่ยาปฏิชีวนะหรือเคมีบำบัดผสมอาหารหรือน้ำดื่มกินเพื่อควบคุมป้องกันโรค เช่น ชนิดยาในกลุ่มเบต้าแลคแตม กลุ่มเตตระไซคลิน กลุ่มมาโครลิทส์ ลิงโคซามิดส์ หรือกลุ่มควิโนโลนส์ ตัวยาเอนโรฟลอกซาซินผสมในอาหารมักออกฤทธิ์ อาจทำให้สุกรไม่กินได้

2. ให้อาหารที่ควบคุมโรคระบบทางเดินอาหาร เช่น อะมิโนกลัยโคไซด์ โปลีเปปไทด์ เพื่อทำให้สุขภาพสมบูรณ์ แข็งแรงยิ่งขึ้น

### **ภาวะน้ำนมแห้งในแม่สุกร (Mastitis Metritis Agalactia; MMA)**

เป็นภาวะที่ส่งผลให้แม่สุกรน้ำนมแห้ง เต้านมอักเสบ และมีหนองไหลออกจากช่องคลอด ร่วมกับการติดเชื้อแบคทีเรียทำให้เกิดหนองไหลออกมา นอกจากนี้ยังมีผลต่อการกลับสัด หรือผลต่อระยะการเป็นสัดหลังหย่านม

#### **สาเหตุของ MMA**

#### **1. เต้านมอักเสบแบบแสดงอาการและไม่แสดงอาการ (Clinical and subclinical mastitis)**

เต้านมอักเสบเป็นอาการที่พบได้บ่อยมาก อัตราการเกิดเต้านมอักเสบสูงถึง 23 เปอร์เซ็นต์ อาการที่พบคือ เต้านมบวมร้อน เมื่อเอามือลูบจะเป็นแถบสีขาว ๆ การกินอาหารลดลง อุณหภูมิร่างกายสูงประมาณ  $39.8 \pm 0.5$  องศาเซลเซียส แบคทีเรียที่เป็นสาเหตุหลักคือ โคไลฟอร์มแบคทีเรีย เช่น *Escherichia*, *Klebsiella spp.*, *Enterobacter* และ *Citrobacter* โดยเฉพาะอี.โคไลจะพบว่าเป็นสาเหตุทำให้เกิดบ่อยที่สุด เมื่อแม่สุกรเกิดอาการเต้านมอักเสบจะไปกระทบการสร้างน้ำนม การเจริญเติบโตของลูกสุกรลดลง ทำให้เมื่อหย่านมลูกสุกรเหล่านี้มีน้ำหนักตัวที่น้อยและมีอัตราการตายก่อนหย่านมที่สูงขึ้น

#### **2. ภาวะมีสารพิษจากแบคทีเรียในกระแสเลือด (Endotoxemia)**



การสร้างน้ำนมที่มีปัญหาในช่วงแรกหลังคลอด ส่วนหนึ่งเกี่ยวข้องกับการที่แม่สุกรได้รับสารพิษจากแบคทีเรีย (endotoxin) โดยเฉพาะจากแบคทีเรียแกรมลบ พบว่าในแม่สุกรบางแม่ (มากกว่า 33 เปอร์เซ็นต์) ที่มีปัญหาในการให้น้ำนมช่วงหลังคลอดมักพบปริมาณของสารพิษจากแบคทีเรียในกระแสเลือดในปริมาณที่ค่อนข้างสูง โดยผลของสารพิษจากแบคทีเรียไปยับยั้งการหลั่งฮอร์โมนโปรแลคติน หรือทำให้ระดับของฮอร์โมนโปรแลคตินในกระแสเลือดลดลงหรือหยุดสร้างไป สำหรับที่มาของสารพิษจากแบคทีเรียนั้นยังไม่ทราบแน่ชัด แต่จากการสันนิษฐานอาจมาได้หลายทาง เช่น จากการอักเสบของทางเดินปัสสาวะ (urinary inflammation) จากภาวะเต้านมอักเสบ (mastitis) หรือจากการติดเชื้อในโพรงมดลูก (uterine infection) เป็นต้น

### 3. มดลูกอักเสบ (Metritis)

ตัวบ่งชี้ว่าเกิดปัญหามดลูกอักเสบ (metritis) คือ พบหนอง (purulent vulvar discharge) ไหลออกมาจากช่องคลอดในช่วง 14 ถึง 20 วัน ภายหลังจากการเป็นสัด ซึ่งมักเกิดจากการติดเชื้อเข้าไปในโพรงมดลูกในช่วงที่เป็นสัด ทั้งจากการผสมที่ไม่สะอาด หรือจากการที่มีเชื้อโรคในปริมาณที่มากแล้วมีการเคลื่อนตัวเข้าไปในมดลูก (passive ascending infection) เชื้อแบคทีเรียสาเหตุที่พบบ่อย ๆ ได้แก่ อี.โคไล และกลุ่มสเตรปโตคอคคัส แต่พบว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาหนองไหลหลังผสมได้ง่ายที่สุดก็คือ การผสมในช่วงที่เลยการเป็นสัดไปแล้ว หรือการผสมในจังหวะที่แม่สุกรไม่นิ่งนั่นเอง

#### ผลกระทบของ MMA ต่อประสิทธิภาพการผลิต

ผลกระทบของ MMA ที่มีต่อประสิทธิภาพของระบบสืบพันธุ์ เช่น การกลับสัด ระยะเวลาเป็นสัดหลังหย่านม (ทั้งเป็นสัดปกติและเป็นสัดซ้ำ) การตาย การแท้ง จำนวนลูกสุกรทั้งหมดและลูกสุกรแรกเกิดมีชีวิต

#### การรักษา MMA

เมื่อตรวจพบ MMA แล้วต้องรีบทำการรักษาแม่สุกรที่มีปัญหาอย่างรวดเร็วที่สุดหลังคลอด โดยทำการวัดอุณหภูมิอย่างถูกต้องและรวดเร็วหลังคลอด ถ้าพบว่ามีเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิ (39.8 องศาเซลเซียส) แสดงว่าแม่สุกรควรจะทำการรักษาด้วยยาปฏิชีวนะ

หากทำการรักษาได้เร็วเท่าใดก็ยิ่งช่วยทำให้อัตราการตายของลูกสุกรลดลง

- **การรักษาเต้านมอักเสบ** 1. ฉีดยาลดการอักเสบ: ใช้เด็กซ่าเม็ทธาโซน (1 มิลลิกรัม/กิโลกรัม) 1 เข็มเท่านั้น หรือใช้ยาลดการอักเสบที่ไม่ใช่สารสเตอรอยด์ (NSAID) 2-3 เข็ม

2. ใช้ยาปฏิชีวนะที่ออกฤทธิ์กว้างและฆ่าเชื้อเชื้ออี.โคไลและสเตรปโตคอคคัสได้โดยฉีดติดต่อกัน 3 วัน

- **การรักษาเต้านมอักเสบ** 1. ใช้พรอสตาแกลนดิน (PGF2) หลังคลอด 12-24 ชั่วโมง 1 เข็มเพื่อสลายคอร์ปัสลูเตียม และทำให้มดลูกบีบตัวขับหนอง

2. ใช้ยาปฏิชีวนะออกฤทธิ์กว้างและฆ่าเชื้ออี.โคไล และสเตรปโตคอคคัสติดต่อกัน 3 วัน

3. ใช้น้ำยาฆ่าเชื้อละลายน้ำเจือจางชะล้างปากช่องคลอดวันละ 2 ครั้ง (เช้า, เย็น) เป็นเวลา 3 วัน เพื่อลดสิ่งคัดหลั่งอันเป็นอาหารของการเจริญเติบโตของเชื้อ

**การป้องกัน** การใช้ยาฉีดป้องกันการป่วยเนื่องจากการติดเชื้อของแม่สุกรที่เข้าคลอดจะสามารถช่วยป้องกันปัญหาเต้านมอักเสบและมดลูกอักเสบได้ โดยมีโปรแกรมดังนี้ก่อนคลอด 1 วันและหลังคลอดเสร็จให้ฉีดยาที่ไวต่อเชื้ออี.โคไลและสเตรปโตคอคคัสสำหรับแม่สุกรสาวและแม่สุกรที่ล้างช่วยคลอดให้ฉีดยาต่อไปอีก 2 วันหลังคลอดโดยควรเลือกใช้ยาตามผลการตอบสนองของสุกรในฟาร์มว่าตัวใดตอบสนองได้ดีที่สุด โดยยาที่แนะนำได้แก่ เจนตำมายซิน กานามัยซิน และเอ็นโรฟล็อกซาซิน นอกจากนี้การฉีดยาแลมเบงหรือออกซีโตซิน 20 IU. หลังคลอดเสร็จให้กับแม่สุกรทุกตัวก็เป็นสิ่งจำเป็น

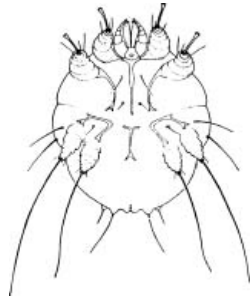
## 11.7 พยาธิภายนอกของสุกร (external parasites)

### โรคขี้เรื้อนสุกร (hog mange)

โรคขี้เรื้อนสุกรเกิดจากไร (mites) 2 ชนิดคือ *Sarcoptes scabiei* และ *Demodex phylloides*

#### ก. โรคขี้เรื้อนที่เกิดจากไรชนิด *Sarcoptes scabiei*

อาการ ตัวไรมีขนาดเล็ก ๆ จะซ่อนไชเข้าไปอาศัยอยู่ที่ชั้นผิวหนังกำพำร้ำของสุกรตลอดชีวิตของมัน โดยจะฝังตัวอยู่ตรงโคนของขนทำให้รู้ขนหลุดด้้น อาการแรกที่สังเกตว่าสุกรเป็นขี้เรื้อน พบแผลผื่นคันบริเวณขอบตา ใบหู และรอบ ๆ จมูก หรือบริเวณที่ผิวหนังอ่อนแอและมีขนบาง ผิวหนังเกิดการระคายเคืองเป็นผื่นหนาข้้น สุกรแสดงอาการคันมากและพยายามถูผิวหนังกับคอก ทำให้เกิดแผลน้ำเหลืองเย้้มบริเวณที่คัน ต่อมา น้ำเหลืองแห้งเป็นสะเก็ดอยู่บนผิวหนัง ถ้าไม่มีการรักษาผิวหนังนั้นจะหนาและมีรอยย่นในสุกรที่โตแล้วจะพบแผลผื่นคันรอบ ๆ ใบหู หาง ซอกขาหลัง ซอกขาหน้า ในรายที่เป็นมากจะเป็นผื่นสะเก็ดทั่วตัว ขนร่วง เบื่ออาหาร และน้ำหนักลด แผลผื่นคันนี้อาจพบได้หลังจากตัวไรไปเกาะอยู่แล้ว 6 สัปดาห์ ลักษณะของแผลที่ผิวหนังคล้ายกับอาการของโรค parakeratosis ที่เกิดจากการขาดธาตุสังกะสี

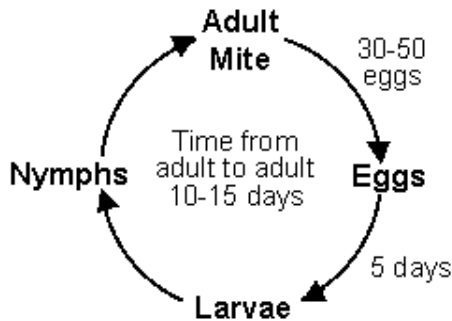


ภาพที่ 11.14 โรคขี้เรื้อนที่เกิดจากไรชนิด *Sarcoptes scabiei* ผิวหนังเป็นผื่นหนา ตกสะเก็ด

สุกรตัวอื่นติดไรชนิดนี้โดยไรตัวเมียจะไปวางไข่ที่ใต้ผิวหนังวันละ 2-3 ฟอง เป็นเวลาประมาณ 1 เดือน ไข่ของไรจะมีขนาด 0.15x0.1 มิลลิเมตร หลังจากวางไข่แล้ว ตัวเมียจะตาย ส่วนไข่จะใช้เวลาฟักเป็นตัวอ่อนประมาณ 5 วัน ตัวอ่อน (larvae) อาจอยู่ในรูขนต่อไปหรืออาจออกมาเดินบนผิวหนังของสุกรเพื่อหาที่ซุกตัวใหม่ จากตัวอ่อนจะเปลี่ยนไปเป็นระยะดักแด้ (nymphal stage) จากนั้นจะลอกคราบกลายเป็นตัวแก่ (adult) ตัวแก่จะผสมพันธุ์กันในการาบที่ลอกหรือบนผิวหนังของสุกรใกล้ ๆ กับที่ตัวเมียจะฝังตัวลงไปเพื่อวางไข่ใหม่ วงจรชีวิตตั้งแต่เป็นไข่จนกระทั่งเป็นตัวเมียท้องแก่ใช้เวลา 10-15 วัน (ภาพที่ 11.5) ไรชนิดนี้ไม่ผสมพันธุ์กันที่อื่นนอกจากบนผิวหนังของสุกรที่มันอาศัยอยู่เท่านั้น

สามารถมีชีวิตนอกตัวสุกรได้นาน 2-3 สัปดาห์ และไข่ของมันถ้าตกไปในที่ที่เหมาะสมอาจมีชีวิตอยู่ได้ 2-4 สัปดาห์ แต่ถ้าภาวะไม่เหมาะสม เช่น แดดร้อนจัด อาจตายภายใน 1 วัน

การวินิจฉัยได้ว่าสุกรเป็นโรคขี้เรื้อนหรือไม่โดยขูดผิวหนังกำพรัมาส่องดูด้วย กล้องจุลทรรศน์จะพบตัวไร



ภาพที่ 11.15 วงจรชีวิต *Sarcoptes scabiei*

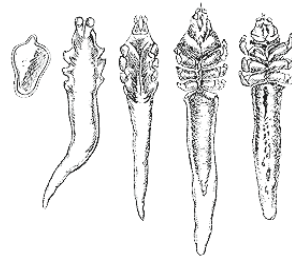
**ข. โรคขี้เรื้อนที่เกิดจากไรชนิด *Demodex phylloides* หรือ *Demodex folliculorum***

อาการ ไรชนิดนี้อาศัยอยู่ที่ต่อมขนใต้ผิวหนัง พบน้อยในสุกรแต่พบมากในคน สุนัข และสัตว์อื่น ๆ ตัวเล็กกว่าชนิดแรก มีขนาดเพียง 0.25 มิลลิเมตร ตัวยาวคล้าย หนอนสามารถแบ่งได้เป็น ส่วนหัว ออก และท้อง ส่วนอกมีขาสั้น ๆ 4 คู่ ไข่มีรูปร่างยาว คล้ายกระสวย ถ้ามีจำนวนน้อยสุกรไม่แสดงอาการ แต่ตัวไรมากขึ้นอย่างรวดเร็วถ้าสุกร ตัวนั้นอ่อนแอ ขาดอาหาร อาการขั้นแรกที่แสดงคือ มีแผลบริเวณรอบ ๆ จมูกและขอบตา จากนั้นลามไปที่คอ สีข้าง ท้อง และซอกขา ในระยะแรกผิวหนังส่วนนี้จะมีสีแดง พร้อมกับ มีสะเก็ดรังแค ในระยะต่อมาจะมีตุ่มแข็ง ๆ เกิดขึ้นบนผิวหนัง ขนาดเท่าหัวเข็มหมุดจนถึง เม็ดถั่ว ต่อมาตุ่มนั้นจะแตกและมีของเหลวคล้ายครีมข้นสีขาวออกมา ตุ่มที่แตกนั้นอาจ บรรจบกันเกิดเป็นแผลอักเสบมีหนองเกิดขึ้น การวินิจฉัยโดยการขูดสะเก็ดออกมาดูตัวไร

**การติดต่อ** 1. สุกรเป็นขี้เรื้อนได้โดยการสัมผัสโดยตรงกับสุกรตัวที่เป็นแล้ว

2. สุกรถูกขังไว้ในคอกที่สุกรเคยเป็นอยู่แล้วย้ายออกไปไม่นาน

**การป้องกัน** การสุขาภิบาลที่ดี หมั่นทำความสะอาดคอกด้วยยาฆ่าพยาธิ ภายนอกบ่อย ๆ



ภาพที่ 11.16 *Demodex phylloides* หรือ *Demodex folliculorum*

**การรักษา** ทำการอาบหรือพ่นยาฆ่าไร เช่น น้ำยามาไลออน (malathion), lime sulfur, toxaphene หรือ lindane เป็นต้น การพ่นควรพ่นตามตัวสุกรและบริเวณคอกสัตว์ให้ทั่ว ระวังอย่าให้เข้าตา ปาก หรือจมูก ทั้งระยะห่างกัน 10-14 วัน หรืออาจใช้ กำมะถันชนิดละลายน้ำ 1 ส่วนผสมกับน้ำมันหมู 12 ส่วนทาให้ทั่ว ปัจจุบันมีบริษัทผลิตยาถ่ายพยาธิตัวกลมและสามารถกำจัดพยาธิภายนอกได้อีกด้วย จึงอาจพิจารณาตามคำแนะนำในการใช้

## 11.8 พยาธิภายในของสุกร (Internal parasites)

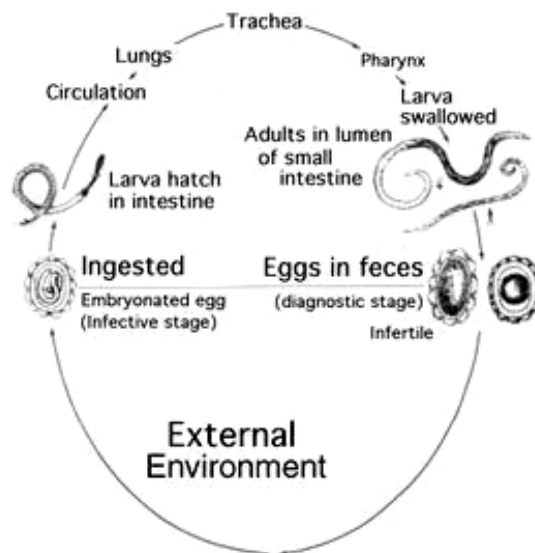
### ก. พยาธิตัวกลม (*Ascaris lumbricoides*)

พยาธิตัวกลมจะมีอยู่ทุกแห่งที่มีการเลี้ยงสุกร พยาธิตัวแก่จะอยู่ในลำไส้เล็ก และจะซ่อนไข่เข้าไปในท่อน้ำดี ตัวอ่อนจะกระจายไปสู่ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายทางเลือด และน้ำเหลือง จึงสามารถพบพยาธิชนิดนี้ได้ทุกแห่งของร่างกายแม้แต่ในตับและปอด

**รูปร่าง** ลำตัวกลม สีขาวครีม ตัวเมียยาวเกือบ 12 นิ้ว ตัวผู้สั้นกว่าเล็กน้อย ส่วนท้ายของตัวผู้จะงอคล้ายเบ็ด ไข่ของพยาธิจะมีเปลือกหุ้มหนารูปไข่สีน้ำตาล ยาว 45-87 ไมครอน กว้าง 37-57 ไมครอน ไข่ที่ตรวจพบในอุจจาระจะมีสีน้ำตาล

**วงจรชีวิตของพยาธิตัวกลม** ตัวแก่ของพยาธิอาศัยอยู่ในทางเดินอาหาร ส่วนต้น เมื่อมีการผสมพันธุ์ ไข่ที่ถูกผสมจะถูกขับถ่ายออกมาพร้อมกับอุจจาระ (ตัวเมีย 1 ตัวจะวางไข่ครั้งละหลายล้านฟอง) ตัวอ่อนเจริญเติบโตอยู่ในไข่ใช้เวลา 18 วัน หรืออาจอยู่ในไข่หลายปีจนกว่าสุกรจะกินเข้าไป เมื่อสุกรกินเข้าไปน้ำย่อยจากกระเพาะอาหารของสุกรจะย่อยเปลือกไข่ออก ไข่จะฟักเป็นตัวอ่อน จากนั้นตัวอ่อนจะเจาะผนังกระเพาะ

จากนั้น 10-12 วันจะลอกคราบครั้งที่ 3 ตัวอ่อนในระยะนี้เกือบทั้งหมดจะเข้าสู่หลอดลม  
 สุกจรจะไอ และตัวอ่อนถูกกลืนเข้าไปใหม่ ดังนั้นการลอกคราบครั้งที่ 4 ซึ่งเป็นครั้งสุดท้าย  
 ของการเจริญเติบโตจะเกิดที่ลำไส้เล็กและเป็นตัวแก่อยู่ในลำไส้เล็กนี้เอง รวมระยะเวลา  
 ตั้งแต่เป็นไข่จนฟักออกเป็นตัวอ่อนใช้เวลา 50-60 วัน พยาธิตัวผู้เมื่อผสมพันธุ์กับตัวเมีย  
 น้ำเชื้อจะยังสามารถผสมกับไข่ของตัวเมียได้อีกประมาณ 16 สัปดาห์ พยาธิตัวกลมนี้จะ  
 ถูกขับออกจากร่างกายได้เองตามธรรมชาติเมื่อมันอยู่ในร่างกายสุกร 20 สัปดาห์และจะ  
 หมดไปจากตัวสุกรประมาณสัปดาห์ที่ 55



ภาพที่ 11.17 วงจรชีวิตของ *Ascaris lumbricoides*

**อาการ** สุกจรจะไอ น้ำหนักลด เบื่ออาหาร ร่างกายอ่อนแอ แคระแกรน บาง  
 ที่มีอาการตีชานด้วย สุกจรจะไอหลังจากที่ได้รับไข่พยาธิที่ลอกคราบครั้งที่ 1 แล้วเข้าไป  
 ในระยะที่มีอาการไอ อุณหภูมิร่างกายจะสูง 40-41 องศาเซลเซียส ต่อมาอีก 2-3 วัน  
 อาการไอจะหายไป โดยไม่มีอาการของปอดบวม ตัวอ่อนที่เข้าไปในตับจะทำให้เนื้อตับถูก  
 ทำลายถ้าผ่าดูจะพบรอยแผลเป็นจุดขาว ๆ ส่วนที่ปอดจะพบจุดเลือดหลังจากไข่พยาธิเข้า  
 สู่อวัยวะแล้ว 2-3 วัน ในส่วนของลำไส้เล็กจะถูกทำลายน้อยนอกจากจะมีพยาธิตัวแก่

จำนวนมากจนอุดตันลำไส้ บางกรณีพยาธิชอนไชไปท่อน้ำดี ทำให้เกิดการอุดตันในท่อน้ำดี สุกรจะแสดงอาการดีซ่าน ส่วนตัวแก่ของพยาธิจะแย่งอาหารที่สุกรกินเข้าไป



ก



ข

ภาพที่ 11.18 ก ปอดจะพบจุดเลือด

ข ลำไส้เล็กจะถูกทำลายน้อยจะมีพยาธิตัวแก่จำนวนมากจนอุดตันลำไส้

**การป้องกัน** 1. ทำความสะอาดคอกเป็นประจำ โดยเฉพาะคอกคลอดต้องทำความสะอาดก่อนนำสุกรเข้าคลอด

2. ทำความสะอาดตัวแม่สุกรก่อนนำเข้าคอกคลอด
3. การสุขาภิบาลที่ดี
4. มีการถ่ายพยาธิเป็นประจำตามโปรแกรม

**การรักษา** ใช้อาถ่ายพยาธิ ซึ่งมีทั้งชนิดผสมอาหารหรือชนิดฉีด แล้วแต่ความสะดวกของผู้เลี้ยง โดยทำตามคำแนะนำของบริษัทผู้ผลิต

## ข. โรคทริคิโนซิสหรือโรคพยาธิตัวตืด (Trichinosis)

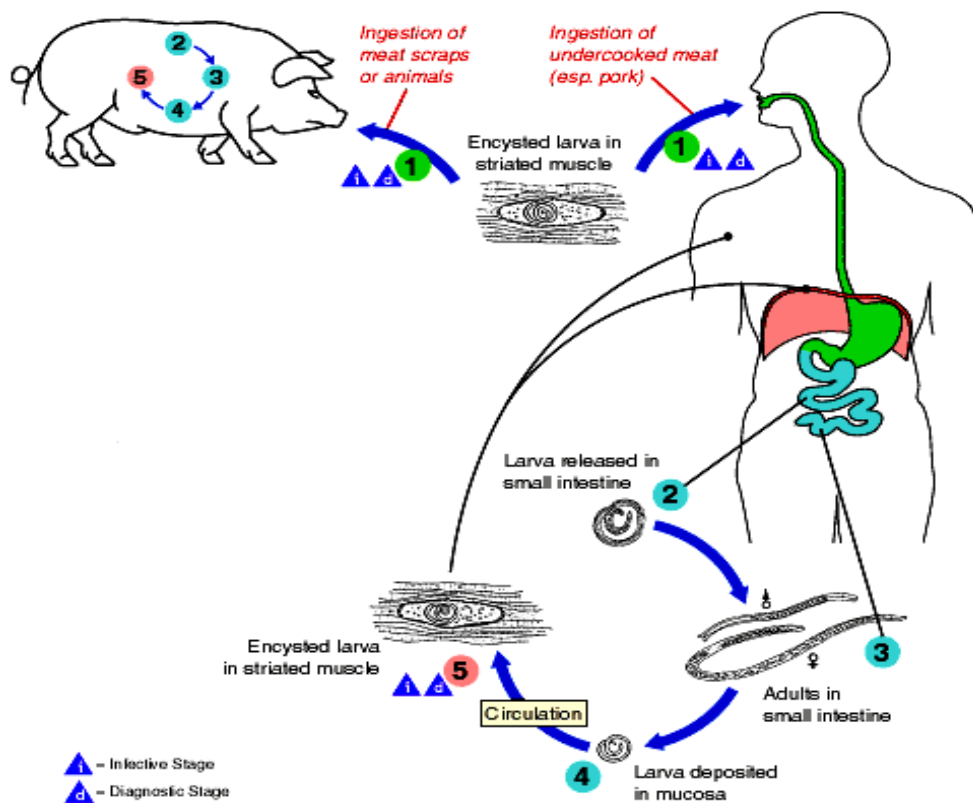
**สาเหตุ** เกิดจากพยาธิตัวตืด ชื่อ *Trichinella spiralis* พยาธินี้ทำอันตรายต่อคนได้ สุกรที่มีพยาธินี้ห้ามนำมารับประทาน

**วงจรชีวิตของพยาธิตัวตืด** ตัวแก่จะอาศัยในลำไส้เล็กของสุกร เมื่อผสมพันธุ์กัน ตัวเมียวางไข่ในเยื่อผนังลำไส้เล็ก ตัวอ่อนหลังจากฟักแล้วจะชอนไชผ่านเข้าสู่เส้นเลือดไปอยู่ในบริเวณกระบังลมและตามกล้ามเนื้อของสุกรโดยเข้ากระเปาะ (cyst) มีลักษณะเป็นตุ่มคล้ายเม็ดสาquin โดยใช้เวลาตั้งแต่กินเนื้อที่มีพยาธิเข้าไปจนกระทั่งตัวอ่อนเข้ากระเปาะอยู่ในกล้ามเนื้อ 1-4 สัปดาห์ ตัวอ่อนที่เข้ากระเปาะมีชีวิตอยู่ได้หลายปี

**การติดต่อ** คนจะติดโรคนี้โดยกินเนื้อสุกที่มีตัวอ่อนของพยาธิตัวตืด (เม็ตสาคู) ชนิดนี้เข้าไป จะแสดงอาการ คลื่นไส้อย่างรุนแรง เบื่ออาหาร ระบบย่อยอาหารผิดปกติ อึดอัดในท้อง ต่อมาจะมีอาการปวดตามกล้ามเนื้อ และส่วนต่าง ๆ ที่ตัวอ่อนของพยาธิตัวตืดเดินทางไปถึง ถ้าขึ้นสมองก็จะทำให้เสียชีวิตได้

**การทำลาย** ตัวอ่อนของพยาธิตัวตืดถูกทำลายได้ด้วยความร้อน 77 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 30 นาที หรือเก็บในที่อุณหภูมิต่ำ -15 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 20 วัน

**การรักษา** ใช้อาถายพยาธิตัวตืดที่มีจำหน่ายในท้องตลาด ขนาดและวิธีใช้ให้ปฏิบัติตามคำแนะนำของบริษัทผู้ผลิต



ภาพที่ 11.19 วงจรชีวิตของพยาธิตัวตืด